VAK BELA A MAGYAROK KIRALYA ... (DER BLINDE BELA, KÖNIG VON...

VAK BÉLA

A'

MAGYAROK' KIRÁLLYA.

A'

TÖRTÉNETÍRÁSBÚL VONTT

ROMÁNOS RAJZOLAT.

PESTEN.

Eggenberger Jó'sef Könyvárosnál 1812.

A' tizenegyedik századnak végénn, és a' tizenkettediknek elejénn olly eggy Király ült a' Magyar Trónusonn, kit az akkori Történetírók bölcs országlónak, vitéz hadi vezérnek, és tudós fejedelemnek rajzolnak, 's kinek kórmányozása a' Történetírásban a' legdücsöségesebbek között tündöklene, ha nagy nevét eggy kegyetlenséggel meg nem homályosította volna, melly útálatossága miatt az utóbb világot ellene szükségképen fellázította.

Kálmán attya' testvérének, Lászlónak, Királyi székére feljutván, szép reménységeket gerjesztett alatta; valóiban az iránt, hogy e' tiszteletre méltó Elejének nyomdokiba lépend, ki halála utánn a' Pápától a' Szentek közé számláltatott. Országának messze terjedő tartományival öszvekapcsolta halála előtt László Horvát Országot is, 's mivel a' Horvátoknak nyughatatlan elméje különös szemmeltartást kívánt, e' tartománynak gondviselését öccsének ifiabbik fiára, Álmusra, Kálmánnak testvérére bízta. Ammint tehát Kálmán a' Magyar Sceptrumhoz jutott, Álmus valóban mél

tánn reméllette, hogy elôbbeni méltóságában megerôsíttetik.

Ez meg is történt volna, ha ſzerencsétlenségére azonban, még az új Királynak residentiájába ment, hogy ott neki hódollyon, Péter, úgymint maradéka ama' herczegi ágnak, melly az elôtt Horvát Orſzágban uralkodott, a' népet fellázítván, azonn nem ügyekezett volna, hogy e' meghódított tartományt Magyar Orſzágtúl ismét elſzakaſſza. Kálmánn ez által mindgyárt orſzáglásának kezdeténn igen kellemetlen hadakozásba keveredett, mellynek fellobbanását kiváltkép öccse' gondatlanságának tulajdonította. De még e' ſzemreháñyásnak sem volt volna Álmusra nézve fontos következése, ha ez legalább olly ſzerencsés volt volna, hogy mint hadi vezére ama' seregnek, mellyet neki a' Király adott, a' fellázúltt Horvátokot ismét meghódíthassa. Úgy látſzott, mintha e' ſzerencsétlen Herczegnek sorsa megesküdött volna ellene. Zágrábnál Péterrel, az ellen Királlyal véresen megütközvén, jóllehet minden erejét neki feſzítette, a' gyôzedelem még is egéſzen a' lázúlókhoz hajlott olly annyira, hogy Álmus allig menthette meg seregének felét a' veſzedelemtûl. Ez zendítette ki minden bizonnyal a' Király' ſzívében öccse ellen az elsô boſſzonkodást, melly azutánn olly irtóztató gyûlölségre fajúlt.

Haragjának első lobbanásában megfosztotta Kálmán a' Herczeget a' hadi vezérnek méltóságátúl, 's az újjolag megerősített fegyveres seregnek vezérléséhez maga látott. Akár több tapasztalások által gyakorlott, és Álmusét messze felmúló hadi talentumainak tulajdonítsuk a' dolgot, akár most egyszer a' különösen kedvező szerencsének, melly őtet vezérlette; elég az ahhoz, hogy a' mit Álmus a' fél ármádának feláldozásával végbe nem vihetett, azt Kálmán rövid üdő alatt, és kevés fáradsággal megeszközlötte. Péter különös kis villongásokban megveretvén, és visszanyomattván, egyszerre eggy szűk hegyszorúlatba záratott, hol magát megadni kényteleníttetett.

Kálmán azutánn eltökéllette magában, hogy a' többi pártütőköt, kik még fegyverben állottak, szép szóval és kegyességgel fogja arra bírni, hogy kötelességekhez visszatérjenek. Táborába kérette közülök a' legnevezetesebbeket, és azonn volt, hogy különös leereszkedésével, és jeles tisztelelmutatásával hajlandóságokot megnyerhesse. Hízelkedett ez a' Horvátok' nemzeti büszkeségének olly annyira, hogy magokat tökélletes készséggel ismét hatalma alá vetették, és tőlle viszontag semmit sem kívántak egyebet, hanem hogy fejére a' Horvát Koronát különösen ő általok tetesse. E' kérésre Kálmán minden halogatás nélkül rá állott, 's a' koronázás Belgrádban megtörténvén, Horvát Ország különös ország-

nak nézte magát, melly Magyar Orſzággal ſzinte csak ſzövetségbe lépett.

Álmus Herczeg ſzomorú estétűl fogva egynehány eſztendeig Báttyának udvarában csendesen élt, és a' reá neheztelő Fejedelemmel való kibékéllését titkos esdekléssel várta. De voltak mind a' Király, mind a' Herczeg körűl kígyók, kik a' parázs tűzhöz hasonló versengést, hogy lángra lobbannyon, gonoſzúl fúdogálták. És hol van vallyon e' világonn az ollyan tiſzta ſzív, melly az efféle fajzatnak mételyes mérgétűl megmenekedhessen? Álmus is, ki talán sorsát a' magát megvonó középſzerűségben elviselte volna a' nélkűl hogy valamire vágyakodgyon, ſzívének csendes nyugodalmábúl e' kígyóſziſzegés által felserkentetett, 's végtére eggy ollyan lépésre ragadtatott, melly e' Herczegi testvérek köztt eddig volt egyenetlenséget nyilvánvaló harczra változtatta.

Kálmán, ki fejénn a' Magyarral megegyesűltt Horvát Koronát több eſztendeig való bölcs orſzáglása által, mellyel alattavalóinak hajlandóságát is megnyerte, naponkint erősödni érzette, arrúl kezdett végtére gondolkodni, hogy Orſzágát a' Horvát határokonn túl kiterjeſſze, és errevalónézve még Dalmátiát is hatalma alá vesse. Kivonódott tehát hadi seregével e' tartomány felé, 's vitéz ügyekezetét azzal kezdette el, hogy Dalmátiá-

nak Fô várassát, Zárát, megszállotta. A' város kimondhatatlan vitézséggel védelmeztetett, és így hosszas ellentállása az ostromlónak fegyveres népét nagyrészént megvesztegette. Hadi seregének erôtlenedését látván, és szándékának végrehajtásában naponkint nagyobb akadályokot tapasztalván, ismét az akadozáshoz folyamodott, 's ez által magának a' kapukot valóban meg is nyitotta.

Az alkuk, mellyekre állott, inkább az erôltetésnek jeleit viselték magokonn, mint a' szabad akaratbúl kötött békességnek; mert a' várasnak, noha meghóditottnak nevezte, kénytelen volt megengedni, hogy maga magának törvényeket szabjon, hogy minden adótúl ment maradgyon, hogy Püspököt önnön tetszése szerint válasszon, és hogy falai között magyart vagy más idegent megszenvedni kénytelen ne legyen. Ezen alkuk alatt az ostromlónak legfôbb hatalma, melly utánn esdeklett, puszta árnyéknál több nem volt. Sajnosan is érezte ezt Kálmán, és errevalónézve, talán a' szégyentûl elcsábíttatván, ama' Királyi levelében, mellyet a' Magyar Rendekhez írt, kiktûl seregének megerôsítésére új katonákot kívánt, nagyon is értelmesen megvallotta, hogy ô ezen oda engedett jusokot csak édesítô maszlag gyanánt vetette ki, mellyel a' többi erôs várasokot hasonlóképen megfoghassa.

E' levél sokaknak kezében forgott azok közül, kik Álmus Herczeggel tartottak, és alkalmatosságot adott nekik arra, hogy e' Herczeget eggy ollyan cselekedetre csábítsák, mellytűl ők bizonyos nyereséget vártak. Leíratták ők e' levelet titkon, Álmus' kezébe adták, és elküldötték vele együtt a' Dalmatákhoz, kik már igen közel voltak ahhoz, hogy magokot mindnyájan megadgyák. Ezen orſzág, melly magát hamis hitegetések által a' veſzedelemnek meredek ſzélénn állani látta, Álmust már most mennyekbűl küldött ſzabadítójának nézte, és így neki ſzabadságának védelmezését minden késedelem nélkűl, sőt ragyogó ígéretekkel, oda is ajánlotta.

Így végtére a' megbántódott testvér úgy jelent meg az ütközetnek nyilvánvaló mezejénn, mint Kálmánnak ellensége.

Kálmán ſzinte akkor telepedett le táborával Tragúrium' várassa előtt, mikor testvérének pártütésérűl a' hírt meghallotta. Szinte öſzvecsikorította fogait haragjában, és megesküdött, hogy rettenetes boſſzút áll rajta. De Dalmátiában a' közönséges lázúlás rettentő erőre gyorsabban feljutott, mintsem a' Király reméllette. Környűlvéve látta ő hadi seregét egyſzerre pártütőkkel, és így, minekelőtte ellenségével megütközhetett volna, kénytelen volt tábori állásait minduntalan' változtatni, Zára' várassának dücsősségesen végbe

vitt hódításárúl lemondani, és seregeivel, bátorságnak okáért egész Horvát országnak szé-leihez visszavonódni. Ez a' Herczegnek új merészséget adott, füleit pedig felekezetéhez tartozó tanácsadóinak még jobban megnyitotta. Eltökéllette tehát magában, hogy a' dolgoknak illy kedvező fekvését hasznára fordíttya, és hogy magának az által, hogy a' Horvát Koronát hatalma alá veti, ragyogóbb és bátorságosabb létét szerez.

A' Dalmaták, kik a' nélkűl is nagyon kívánták, hogy őköt nagy ügyekezetű Kálmántúl eggy illyen közbevetett ország elválassza, megígérték Álmusnak, hogy ezen hódításban segítségére lesznek, és e' szerint Zászlói alatt jó nagy hadi seregre nevekedtek, mellyel ő a' Királyt nyomban követte. Álmusnak ezen ügyekezetét a' szerencse most egyszer nagyon appolgatta. Kálmánnak képmutatása, mellyel a' Dalmatákot megbántotta, a' Horvátoknak szívét is elidegenítette tőlle, kik nemzeti szabadságaikat egyébaránt is nagyon féltették. Ezek is tehát egyszerre a' Királynak eddig mutatott kegyességében nem láttak egyebet lesnél és kelepczénél, mellyekkel ha mindgyárt csak vélt jussaikot is fenyegeti, és erreváló mindeddig hűven megbizonyított ragaszkodásokot hirtelenében keserű bizodalmatlanságra változtatták. Sokan a' Horvát Nemesek közűl elhagyták Kálmán' táborát, és hideg vér-

rel nézték, mikor Álmus az ő hadi seregét a' Horvát tartományokra vezette; sőt ammint őköt az elkeseredett Király, mint pártütőköt, erőſzakosan akarta ígértt hitekre kényſzeríteni, nyilván átmentek a' Herczeg' réſzére, 's ez által a' lázúlásnak záſzlóját egéſz Horvát orſzágban felemelték.

A' Király ekképen felette veſzedelmes állápotra jutott. Egynehány hét alatt elveſztett eggy egéſz orſzágot, mellynek meghódítását minden ütközet nélkül reméllette végbe vihetni, és ezenn kívül még a' Horvát Koronát is, mellyel a' nemzet, a' herczegi emiſſzáriusoknak javaslására, Álmust megkínálta.

Kálmán e' ſzorúlttságban sehonnan sem várhatott többé segítséget, hanem csak Magyar Orſzágbúl, mellynek erejét minden felül felſzóllította, 's melly ötet ellenségei ellen hathatósan védelmezte is volna, ha a' hadi seregek már a' magyar földönn nem voltak volna.

Várkonynál a' Tiſza mellett telepedett ő le nem középſzerü táborával, és itt akart útánna tolódó testvérével úgy megütközni, hogy a' harczot egéſzen megválaſſza. De a' Magyar Nagyoknak vélekedése e' dolognak egyſzerre más fordúlást adott. Tapaſztalásbúl tudván a' polgári hadakozásbúl forrani ſzokott ſzerencsétlenségeket, a' Horvátokkal pedig, mivel ezeknek a' Király hasonló juso-

kat hagyott, a' nélkül is írígykedvén, nyilván ellenzették a' harczot eggy ollyan tárgyért, melly az ő tulajdon ügyökhöz semmiképp sem tartozott. Hadi seregének e' pözsgése tökélletesen megvefztegette Kálmánnak ama' reménységét, hogy az elvefztett tartományokot hadi erővel viffzavehesse. Okossága tehát azt javaslotta neki, hogy ebben eggy ollyan módot talállyon, melly a' nagy fzívűségnek látfzattya alatt még katonáinak hozzá való hajlandóságát is újra megnyerje. E' mód ama' fzabad ajánlásbúl állott, hogy Koronájának sorsát fzemélyes viadal által akarja megválafztani. Erre tehát eggy fzónok által a' Herczeget mind a' két tábornak fzeme' láttára előfzóllította.

Bármelly váratlan lehetett is a' Herczegnek ezen ajánlás, a' böcsület még is, valamint ama' sükeres félelem is, nehogy az ellenkező esetben bátorsága és vitézsége a' Horvát Nemesek előtt gyanúba essen, tellyességgel meg nem engedték, hogy azt el ne fogadgya, a' mit már a' táborok is mind a' két réfzrűl helyben hagytak. Mind a' két hadi Fő Vezér megjelent tehát a' Tifza' partyánn eggy nagy térségenn, melly körűl az ellenségnek seregei fél kerékben túnan állottak, és a' viadal elkezdődött.

Szilaj csörgéssel ütköztek öfzve a' dárdák, fzinte vifzhangját nyögvén a' dühös haragnak,

mellyre az elkeseredett vitézek fellobbantak. Sokáig habzott a' meg nem válható gyôzedelem az eggyiktûl a' másikához, még végtére Álmus, eggy hathatós döfés által a' nyeregbûl kiemeltetvén, lovárúl a' fôldre leomlott. Nyil gyanánt ſzökött le a' magáérúl Kálmán, és kardot rántott, hogy ellenségének életét végsô csapásával semmivé tegye. De a' Horvátok' soraibúl oda ſzöktetett egyſzerre, a' vele nyargaló trombitásnak harsogása alatt, eggy vitéz; Kálmán pedig kétkedô bizonytalansággal tartóztatta viſſza meztelen kardgyát, mellynek hegyét már a' Herczegnek mellyére ſzögezte volt.

A' vitéz allig piheghetô lovával a' bajvivók elôtt hirtelen megáll, leſzökik ennek hátárúl sebesen, térgyre omlik a' halálnak veſzedelmében forgó meggyôzött áldozat mellé, megnyittya sisakjának orcza födelét, és édes attyának életéért esedezik.

Béla Herczeg volt ez, ſzerencsétlen Álmusnak eggyetlen eggy fia, ki édes attyát ſzerencséjének változó ſzélvéſzeiben el nem hagyván, magának ſzeretetre méltó tulajdonságai által mind a' Magyaroknak, mind ama' népeknek közönséges hajlandóságát megnyerte, kik édes attyának hódoltanak. A' Horvátok azon esetre, ha édes attya elesne, hittel pecsételtt engedelmességet ígértek neki; de nagy ſzívûségét látván, mellyel e' ragyogó ajánlást

elmellôzte, hogy édes Attyának életét fenntarthassa, ebben is engedtek hozzá való szeretetből kívánságának, és hogy Kálmánnak hatalma alá vetik magokot, ha Álmus életét megkímélli, mind neki, mind ő általa a' győzedelmes Királynak megfogadták. A' Magyaroknak táborábúl is közönséges szózat harsogott ki kegyelemért, mihelyt ezen ifiú Herczeget édes attyáért esedezni látták és megösmerték. Kálmánnak tehát okossága, sőt talán még szíve is azt javasolta, hogy kardgyát testvérének remegő mellyérűl elemellye, és életét meghaggya, ha neki megígéri, hogy vallótt káraiñak helyrehozása iránt, mellyet tôlle ne talán kívánhatna, örökre lemond.

Álmus, mint fogoly, a' győzedelmesnek táborába vezettetett; Béla pedig visszatért még egyszer a' Horvátokéba, honnan Kálmánhoz követséget küldött, kik vele a' hódolás iránt az alkut megkössék. Kálmán megígérte, hogy a' pártütőkönn semminémű bosszút nem áll, hogy kormányozását a' Horvátok' tulajdon jussainak fenntartásával szentűl egybe kapcsollya, és hogy az elfogott Herczegnek a' szabadságot visszaadgya. Béla viszontag megfogadta, hogy mihelyt édes attya a' fogságbúl kibocsáttatik, vele eggyütt az országot elhaggya, és hogy mind Álmusnak nevében, mind önnön maga is az országlásra nézve minden jussairúl lemond.

Így végződött az első rettenetes versengés, melly e' testvérek között nem annyira viſzontag való gyűlöléſsbűl, mint a' gonoſz tanácsadóknak hitegetései által támadt. Kálmán diadalommal tért viſſza Székes Fejérvári lakásába, 's a' vitéz bajnoknak dücsősségével a' nagyſzívű győzedelmesnek hírét nevét is öſzvekapcsolta.

Szinte akkorában vezette Magyar Orſzágonn kereſztűl Péter Remete, és ő utánna Lotharingyiai Gotfrid, vagy Bouillon a' Kereſztes hadi seregeket. Álmus tehát eltökéllette magában, hogy tizennyolcz eſztendős fiával eggyütt az utólsónak csoportyaihoz kapcsollya magát, hogy az Anyaſzentegyházért viaskodó ajtatos ügyekezetei által pártütésének vétkéért eleget tegyen. Hogy pedig báttyának és az orſzágnak is tagadhatatlanúl megbizonyítsa valóságos töredelmességét, egéſz vagyonnyát a' Dömösi Apáturságnak ſzerzésire fordította. E' ſzent ſzerzeménynek elrendelése miatt kénytelen volt ő még eggy üdeig Magyar Orſzágban mulatni, és így a' kereſztes haddal el nem mehetvén, előre bocsátotta az ajtatos vitézeket, ſzentűl megígérvén, hogy utánnok megy, mihelyt dolgainak végét ſzakaſzthattya. Ez egynehány holnap múlva valóbann meg is történt; mire Álmus Bélával eggyütt kezébe vévén a' ſzarándokbotot, úttyára valóban ajtatos ſzándékkal el is indúlt.

Az út őköt Szerbiánn kereſztűl vitte, hol ſzarándokságok eggy különös történet által félbe ſzakaſztatott. Viddin' várassának vidékébe érkeztek volt már ők, mellyben a' Szerbiai Fejedelem Uróz lakott, kit a' Történetírók Nagynak neveznek. Leſeküdtek itt eggy estve Timok' vizének a' partyánn. Álmus a' hoſſzas útazástúl ellankadván, fejét fiának ölébe bocsátotta, és a' napnak súlyos hősége utánn nyugodott, ammint megettek az erdőben hirtelen lóvágtatás és ſzívreható aſſzonyi kiáltás hallatott, melly a' lónak rémítő hortyogásával megvegyűlvén, segedelemért látſzott esdekleni. Állig volt az útazóknak elegendő üdejek arra, hogy felugorjanak, már is mellettek termett eggy ifiú lovaglóné vadáſz ruhában, és dárdával felfegyverkezve eggy zaboláz hatatlan lovonn, melly vele az erdőbűl kirugaſzkodott. A' lónak hátúlsó lábára tekerődzött eggy nagy kígyó, és czombjába magát beharapta. A' dühös fájdalomtúl tajtékzó ló tehát, a' ſzarándokok mellett igen közel, egyenes arányban a' folyóvíznek vágtatott, Béla a' rettenetes veſzedelemnek közellététűl megboczadván, neki ugrott meréſzen a' lónak, és zabláját megfogta; a' ló pedig felágaskodván, vállába vágott. A' lovaglóné azonban a' lónak hirtelen viſſzatartóztatása által lelöketvén a' nyeregrűl, az ifiú ſzarándoknak karjába esett. Azon ſzempillantásban, hogy a'

lovaglónét felfogta, elszakadt a' másik kezében a' kantár, a' ló pedig a' reá tekerődzött kígyóval a' víznek méllyébe rohant.

Az ifiú lovaglónénak nem volt üdeje, hogy szabadítójának köszönetet mondgyon. Az ijedés, a' félelem, és az erőltetés minden erejétűl úgy megfosztotta, hogy Béla karjaibúl a' partnak lágy hantyára lefektetvén, vadász sisakját, melly szorosan öszvehurkoltt pántlikával az álla alatt meg volt kötve, nagy sietséggel lebontotta, a' nélkűl hogy mindezekrűl legkisebbet tudott vagy érzett volna. Ammint az ifiú szarándok a' sisakot, melly nyakánn mélyen feküdt, fejérűl levonta, arany hajbokor folyt le fürtösen hóhalavány arczai mellett bádgyadtan habzó mellyére. A' drága öv, melly köntössét, szemérmes fátyollal bébo-rított keble alatt átszorította, az alkonyodó napnak súgárival játszó gyémánt, melly élet nélkűl oda terjesztett kezénn ragyogott, és több efféle környűlállások nem hagyták őtet a' megszabadítottnak fő nemes születésérűl kételkedni; de nem is ereszkedett még az efféle elmélkedésekre, ammint már eggy egész vadászó úri sereg a' lónak mély nyomdokit követvén, hozza repűlt inkább, mint sietett. Hangos örömkiáltásra fakadtak, ammint a' veszedelemben forgott lovaglónét meglátták, 's minekutánna szabadításának környűlállásait röviden meghallgatták volna, felemelték, noha

ha még nem tért egéſzen magához, eggy lóra, 's körülötte lovagolván, hogy erôtlen testét mindenfelûl támogathassák, haza vezették lassacskánn a' legtöröttebb útonn. A' vadáſzatnak fôvezére még is, minekelôtte a' ſzarándokokot elhagyta volna, arra kérte ôköt, hogy Uróz Herczegnek palotáját úttyokban el ne kerûllyék, a' nélkûl hogy gazdag jutalmát ne vegyék ama' ſzolgálattyoknak, mellyel Herczeg Kisáſſzonyának életét megoltalmazták.

Álmus hidegen megköſzönvén ezen ajánlást, ſzinte megborzadt magában, hogy ſzületett Herczeg létére meg nem vetheti nyilván eggy ollyan vitéz cselekedetnek jutalmazását, mellyet a' vak eset ſzinte kezekbe játſzott, és fiát, ki a' fô vadáſſzal ſzinte mélyebb beſzédbe akart ereſzkedni, viſſzavonta komoran, ne hogy talán az ô hasonlóképen megsértett büſzkesége ſzületéseknek titkát elárúllya.

Bélának a' sebe, mellyet rajta az ágaskodó ló vágott, érzékenyebben kezdett fájni, mihelyt a' vadáſzok eltüntek. Látván Álmus hogy a' feketedô daganat alatt megaludtt vér fekſzik, és hogy az ifiú Herczeg a' legélesebb fájdalmakot titkolni akarja, érzékeny búba merûlt, és csak azt óhajtotta, hogy valahová közel valamelly hajlékba vezethesse, hol a' sebnek gyógyítására valamelly tapaſztaltt embernek tanácsával is élnie lehetne. Egéſzen elfelejtette azonnal saját bádgyadságát, 's le-

B

máſzván életének veſzedelmével a' meredek partonn a' vízhez, felhozott belôlle eggy edénnyel, mégmosta a' sebet, 's iſiodó erôvel támogatván a' fájdalmakkal küzködô fiát, viſſza kezdette vezetni ama' helységbe, mellybül érkeztek volt.

Az esti homálytúl elboríttatván, minden ſzempillantásban nehezebb és nehezebb volt az erdôben az ösvényt megválaſztaniok, még végtére a' sürünek méllyében eltévedtek. El kezdették már vetni reménységeket, hogy czéllyokot elérhessék, és tökéllô félben voltak, hogy a' puſzta földönn a' ſzabad ég alatt meghálnak; ammint az ágakonn kereſztül eggy parányi világosságnak csillogását meſſzérül megsajdították, melly felé úttyokot újjúltt erôvel és kedvvel folytatni is kezdették. Azt várták ôk, hogy eggy falunak ſzélsô gunnyójára akadnak; de melly nagy volt álmélkodások, ammint e' helyett eggy mély barlangot látták magok elôtt, mellynek fenekébül a' világító súgár kiütött. Itt reménységek másodſzor megsüllyedt; elhitetvén magokkal, hogy valamelly lator falkának rettenettes kezébe jutottak, kik ôköt vígaſztaló segedelem helyett gyilkoló fegyverrel fogadgyák. Álmus mindazáltal felbátorította magát, mert mire nem vetemedik az atyai ſzív! 's bármelly érzékeny esdekléssel tartóztatta is elgyengült fia, beosontott még is az elsô nyíláſonn bizonyo-

sábban akarván kinyomozni, ha helyes e' gyanakodása? semminémű eleven állatot meg nem sajdíthatván, és a' tökélletes csendességbűl, melly körülötte volt, újjra bátorságot vévén, elközelített egéſz a' barlangnak méllyéhez, hol eggy tiſzteletre méltó öreg embernek termete tűnt ſzemébe, ki eggy feſzület előtt térgyenn állva imádkozott.

Megvárta ő, még ajtatosságát elvégezte azutánn pedig megſzóllította: mire az öreg elejébe jövén gyenge világú lámpássával, kívánságát tudakozta. Álmus megkérdezvén tőlle, melly meſſze volna még a' legközelebb helység, megpanaſzolta neki rövid ſzóval vígaſztalatlan állapottyát. Az öreg viſzontag elejébe terjeſztette, melly lehetetlen legyen az éjjeli setétben, a' nagy erdőnn kereſztűl a' nem igen jártt útat el nem veſzteni, és ſzállást ajánlott neki, és betegének, kit látni kívánt. Kimentek tehát mind a' ketten a' barlangnak nyílásához, hol Álmus Bélát azonban hagyta vólt, és egéſzen elerőtlenedve eggy fa mellett lelvén, bevitték a' jámbor remetének mohbúl vétett ágyára. A' nyugodalom volt, melly nélkűl a' beteg leginkább ſzűkölködött. Feküdni hagyván tehát, hozott az öreg Álmus' ſzámára egynehány gyümölcsöt, mellyel magát felfrissítse; de bádgyadsága miatt semmit sem ehetett. Nem elsők lévén ezen eltévedtt útasok, kik a' remeténél

ſzállást kértek, hamar megkéſzült nálla eggy másik ágy is Álmusnak, és még eggy Béla mellett, mellyre az öreg ember maga feküdt. Ammint a' lámpásnak béle annyira eléget, hogy már csillagott, az álom is elfogta mind a' háromnak ſzemeit, és erősítő karjai között elſzenderítette.

Béla más nap reggel kétſzerte nagyobb fájdalmat érzett, és ſzorgalmas attyának ſzívreható nyughatatlanságot okozott. A' remete azonn vólt, hogy őköt megvígaſztallya, és csak a' sebet kívánta megvisgálhatni, hogy megmondhassa, ha tudományával, mellyet magának hoſſzas tapaſztalásai által ſzerzett, segíthet-é rajta, vagy sem? Nagy nehezen tehát a' barlangnak elejére vezették a' beteget, mivel méllyébe a' napfény csak gyengén hathatott, és az öreg megvisgálván a' sebet, megígérte, hogy orvos füveivel a' ſzenvedőt helyre állíttya. Emberſzerető gazdájoknak barátságos ajánlása által kimondhatatlanúl megilletődvén a' ſzarándokok, nem találtak ſzavakot, mellyekkel hozzá való háládatosságokot kifejezzék. A' jámbor öreg mind a' kettőnek olly alkalmas életet ſzerzett, ammint tőle kitelhetett, 's örömmel vette tőllök kívánatos jutalom gyanánt a' megelégedést, mellyet vékony ſzolgálattyáért mutattak.

Kétſzer hagyta el napjában őköt, hogy friss orvos füveket kétſzer ſzedgyen. Távúl-

létében többfzör történt, hogy a' fzomfzéd faluknak lakosi egéfz kosarakkal hoztak gyümölcsöt, és e' jámbor bölcsnek, ammint ötet nevezték, ajtajához lerakták. Álmus velek egynehányfzor befzédbe eredt, és ők nem győzték ezen öregnek bölcsességét és jámborságát elegendőképen dícsérni; még magát hozzájok közelíteni látták, és jelenléte által tifztelettel tellyes hallgatásnak eredtek. Álmus ugyan nagyon rajta volt, hogy e' csudálatos öregrül sükeresebb tudósításokot fzerezvén, állapottyának titkosabb környülállásait kinyomozhassa; de semmit ezen emberektül ki nem tanúlhatott egyebet, hanem hogy ötet emlékezhetetlen üdöktül fogva e' barlang' lakossának ösmerik, és hogy magának nállok bölcs tanácsai által nem külömben, mint mindennémü sorsaiknak fzíves felofztása által, elfelejthetetlen érdemeket fzerzett. Mindenik efféle befzéllgetésnél új tifzteletre gerjedt a' két vendégnek fzíve barátságos gazdájokhoz. Nyolcz napja elmúlt már, hogy ezen öreg Bélát gyógyítgatta, 's ammint azutánn a' seb lassankint záródni kezdett, Béla is naponkint nagyobb erőre jutott.

Még rövidebb üdő alatt tért magához azonban Ilona Herczeg' Kisaffzony Uróznak, a' Szerbiai Fejedelemnek eggyetlen leánya, ama' bádgyadásbúl, mellyet benne az ijélés okozott, mikor élete vefzedelemben forgott.

Naponkint megújjúlt, sőt nevekedett az ő érzékeny szívében nem külömben, mint háladatos attyában ama' buzgó kívánság, hogy drága életének szabadítói az udvarnál megjelennyenek, és nagyra böcsűltt szolgálattyoknak bőséges jutalmát vegyék. De senki sem mutatta magát közűlök. Uróznak fejedelemhez illő nemes büszkesége ez által megsértetvén, nem annyira szeretett leányának hathatós esedezésére, mint önnön szívének ösztönözésére, kémeket küldött mindenfelé, kik a' két szarándokot kinyomozzák, és erővel hozzá vezessék. Ügyekezete azonban mind haszontalan volt. Ilona ezenn nagyon elkeseredvén, hamar eltökéllette magában, hogy amaz eggyetlen eggy úthoz módhoz folyamodik, melly még hátra volt. Közönséges volt tudni illik a' tartományban a' hír, melly még az udvarba is behatott, hogy a' nagy erdőben eggy remete lakik, a' ki jövendölni, és titkos dolgokot kinyómozni tud. Feltette tehát magában, hogy ehhez folyamodik. Hogy pedig közbenjáró által az üdőt ne vesztegesse, mihelyt az orvosok megengedték, egynehány hű kísérőkkel, kiket szolgái közűl választott, ellovagolt a' mi bölcs öregünknek lakásához, a' nélkűl hogy édes Attyát errűl előre tudósította volna.

Az öreg remetét szinte eggy beteghez hítták volt a' szomszéd faluba, Álmus pedig,

mivel ſzokatlanúl tovább késett, elejébe ment volt, még Béla a' heves napnak elevenítő súgáriban a' barlang előtt melegedett, aminint Ilona kísérőivel eggyütt a' gondolatokba merültt ifiú előtt hirtelen megállapodott.

Kísérői között volt eggy, a' ki a' minapi vadáſzatnál is jelen volt, és most a' Herczeg Kisaſſzonyt figyelmetessé tette e' ſzarándokra, úgymint életének ſzabadítójára. Maga ötet egyébaránt meg nem ösmerte volna, mert akkori ijedése, és az utánn következett ájúlás meg nem engedték, hogy ſzabadítójának képét emlékezetébe vegye. Béla feltekíntett, és a' Herczeg Kisaſſzonyt megsajdítván, el akarta magát rejteni; de ez vídám sietséggel leſzállván a' lórúl, kérte, hogy állyon meg. Nem engedelmeskednie, lehetetlen volt. „ Miért „ kell nekem mágamnak rajta lenni, büſzke „ ifiú, mondá Ilona, hogy tégedet feltalállya- „ lak, 's megmentett életemért ſzíves köſzö- „ netemet elődbe terjeſſzem? És még most is, „ mikor ezt cselekedni akarom, te engemet „ viſzontag kerülni akarſz? “

Béla nem tudván mit felelni, hallgatott, Helena pedig kénytelen volt, beſzédgyét imígy folytatni: „ Leánya eggy fejedelemnek nem „ elég gazdag-é, hogy tettedet megjutalmaz- „ hassa? vagy Uróz talán olly ſzoros kezű- „ nek tartatik, hogy életét eggyetlen eggy le- „ ányának megfizetni útállya?

„ Herczeg Kisasszony! mondá végtére Bé-
„ la, minekutánna magát rendbe szedte, u-
„ gyan attúl tartottam én, hogy az adakozó
„ Uróz a' te életedet meg ne fizesse; és erre-
„ valónézve megelégedtem ama' jutalommal,
„ mellyet nekem belső örömem adott, mikor
„ drága életedet a' veszedelemtűl megmen-
„ tettem. "

„ Büszke, de nemes felelet! " mondá viszontag Ilona, ki az ifiút ezen szavai utánn figyelmetesebben kezdette visgálni. „ E' fele-
„ letedet az Atyámnak kellett volna hallania;
„ és fogadom, hogy egész birtokát megjárta
„ volna azonnal gondolattyával, hogy abban
„ valami ollyast talállyon, a' mit te méltó-
„ nak tartani kényteleníttetnél arra, hogy
„ eggy fejedelem' kezébűl jutalom' fejében el-
„ vegyed. "

Béla e' szóra ismét elkeseredett magában ama' külömbség miatt, mellyet közötte és édes attya között a' Herczeg Kisasszony olly értelmesen állított, 's mellyet vele olly nyilvánvalóképen éreztetett. „ Herczeg Kisasszony!
„ mondá ő viszontag, keseredését eltitkolni
„ ügyekezvén, megösmerem én a' te nagy-
„ szívűségedet; de ne zavard meg, kérlek,
„ bennem amaz örömet, mellyet azért érzek,
„ mivel tégedet ijedésed utánn tellyes egés-
„ ségben látlak, herczegi ajándékidnak to-
„ vábbi emlegetése által. Hisz én most tő-

„ kélletesen meg vagyok jutalmazva az által, „ hogy köszönetedet utánnam hozod. Lehet- „ é ennél szebb jutalom? “

A' Herczeg Kisasszony az ifiúra figyelmetesebb és figyelmetesebb lett, valahányszor ez ajakit megnyitotta. „ Legyen úgy, folytatá „ beszédgyét Ilona; én az ajándékokrúl több- „ bé csak eggy szót sem ejtek. De azt csak „ meg nem tagadod az édes Atyámtúl, hogy „ köszönetét, puszta köszönetét elfogadgyad? „ jer velünk! vagy talán ezt ő is utánnad „ hozza?

„ Oh! ezt én tellyességgel nem kívánom, „ mondá Béla. “

„ Kövess tehát engemet! De a' társod hol „ van? mondá a' Herczeg Kisasszony. “

„ Az én Atyám a' remete' elejébe ment, „ ki e' vidékben lakik, felelé Béla. “

„ Itt tehát megvárjuk, mondá Ilona; „ azutánn jöjjetek velem mind a' ketten. “

„ Herczeg Kisasszony! én nem mehetek, „ mert — beteg vagyok. “

Csak ezen szavára kezdette Ilona figyelmetesebben visgálni a' szarándoknak belohadtt arczait, és ábrázattyának halavány színét; mire azonnal felserkent szívében ama' gondolat, hogy talán a' minapi eset okozta nyavalyáját. „ Ezt csak most veszem észre, mondá „ szíves és érzékeny szózattal, Bélának kezét „ megfogván. Szegény szarándok! talán mi- „ kor életemet megmentetted.....

„ Nem, Herczeg Aſſzony! felelé Béla,
„ Ilonának ſzavába esvén; csak az útazás o-
„ kozta bennem a' fáradságot, melly teste-
„ met az erôtûl megfoſztotta; ez az oka,
„ hogy édes Atyámmal e' barátságos Reme-
„ ténél megſzállottam, 's mindaddig mulatni
„ is kívánok, még elveſzett erôm ismét meg-
„ újjúl. "

Szinte abban akart még Béla fáradozni, hogy a' Herczeg Kisaſſzonynak gondolattyát nyavalyájának igaz okátúl még meſſzebb elvezesse, ammint az öreg Remete Álmussal hozzá közelítvén, és a' Herczeg Aſſzonyt, kinek kísérôi, még ſzabadítójával beſzéllgetett, félre vonódtanak, eſzre nem vévén, hangos ſzóval felkiáltott: „ Íme! a' mi Bélánk! "

„ Béla a' te neved? kérdezé Helena; és
„ az Atyádé?

Álmus, felelé az öreg, ki vendégeirûl, e' nevekenn kívûl, semmit egyebet nem tudott. Álmus megijedt, ammint nevét olly hamar elárúltatni hallotta; de látván, hogy a' Herczeg Kisaſſzony nem függeſzt arra különösebb figyelmetességet, ismét megnyúgodott.

„ Üdvözök legyetek, Álmus és te, tiſzte-
„ letre méltó Bölcs! folytatá beſzédgyét a'
„ Herczeg Kisaſſzony. Én Ilona vagyok, U-
„ róznak leánya, és ſzinte a' te tudományod-
„ hoz akartam folyamodni, jámbor öreg! A'
„ hír, látom, nem hazudott, mikor azt mon-

„ dotta, hogy nállad a' titkos dolgokot meg
„ lehet tudni; mert íme! én kinyomoztam
„ nállad azt, a' mit kerestem. De mivel ne-
„ ked mindent kell tudnod, mondgy meg ne-
„ kem eggyet. Ezzel az öreget félre vonván,
„ mi baja, úgymond, ennek az ifiú ſzarán-
„ doknak? Igaz é, hogy csak az útazás az,
„ a' mi egésségét megrontotta? "

Az öreg álmélkodva nézvén Bélára, ki elſzomorodva hallgatott, „ Herczeg Kisaſſzony! „ úgymond, ha ő csak az útazást okozta, ſzé- „ gyenlenie kell neki azt a' sebet, mellynél „ dücsőségesebbet nem ſzenvedhet. Megmen- „ tette ő ezzel eggy embernek az életét. Eggy „ ifiú vadáſznét, kinek lova vele eggyütt a' „ vízbe akart rohanni, ölével felfogván, a' „ lótúl veſzedelmesen megvágatott. A' va- „ dáſzné....

„ Elég, édes öregem! elég, mondá a' „ Herczeg Kisaſſzony. Most már Béla! meg „ nem tagadhatod tőlem tellyesítését ama' „ kérésemnek, hogy engemet édes Atyámnak „ udvarába kövess, és hogy adósságomot leg- „ alább azzal megkönnyebbítsed, hogy sebe- „ det gyógyíthassam, és egésségedet háláda- „ tos ſzorgalmammal helyre állítsam. Béla! „ te édes atyádra nézel, ha ajánlásomot el- „ fogadd é vagy sem? Óh! ő nem leſſz olly „ akaratos, mint te! ő minden bizonnyal rá „ áll, hogy mind a' kettőtököt édes Atyám- „ hoz vezesselek. "

Mind a' kettő elhallgatott erre, nem mervén megtagadni, a' mit a' Herczeg Kisaſſzony olly indúlatos kérleléssel kívánt.

„ Óh nemes ſzívü öreg! így ſzóllott azutánn Ilona a' Remetéhez, segítsd, kérlek, „ esedezésemet. Én vagyok az, a' kinek é- „ letét megmentették; és az én édes Atyám „ ne legyen olly ſzerencsés, hogy ſzabadítói- „ mot legalább láthassa? “

Az öreg ezt hallván, elámúlt. „ Ha tik „ tudtátok, úgymond, hogy nagy Uróznak „ leánya volt, kinek életét megmentettétek, „ meg nem foghatom, miképp elégedhettetek „ meg kis hajlékomban olly vékony tartás- „ sal, tudván, hogy reátok a' mi adakozó „ Fejedelmünknek udvarában különös vendég- „ lés várakozik. Nekem azonban nagyon hí- „ zelkedik az, hogy adományimmal megelé- „ gedtetek, és én 'e' miatt benneteket még „ egyſzer annyira böcsüllek, mint eddig. Kér- „ nélek is benneteket, hogy vékony élelme- „ met, ſzűk hajlékommal együtt, még so- „ káig feloſſzátok, ha Fejedelmem nem vol- „ na az, a' ki tikteket magához kíván, 's „ kinek tetſzését én törvényſzegés nélkül meg „ nem ſzeghetem. Mennyetek, kövessétek „ a' Herczeg Kisaſſzonyt! A' te sebed, Béla! „ már nem veſzedelmes, és segedelem nélkűl „ az enyim helyett nem fogſz ſzűkölködni. “

Most már semmit sem tehettek egyebet, hanem hogy engedelmeskedtek, ha csak magokot gyanúságba nem akarták volna ejteni. A' Herczeg Kisasszony látván, hogy kérésére rá állanak, nyílvánvaló örömre fakadt, 's minekutánna kísérő seregétűl két lovat maga' elejébe vezettetett, a' szarándokok pedig ő-reg baráttyoktúl könyhúllajtások között búcsút vettek, lóra ültette ezeket, 's maga mellé vévén, olly büszkén vezette édes Attyának udvarába, mint a' győzedelmes vitéz a' nyertt zászlókot szokta.

Melly csudálatosan lánczolódnak egymásba az embereknek esetei, 's melly sokszor forgattyák ki az embernek gyenge szívét még legerősebb tökélléseibűl is a' véletlen szövetkezések, Álmus Herczegnek élete nyilvánvalóképen megbizonyíttya. Miért nem engedte meg a' sors, hogy ezen ajtatos szarándokok Szerbiánn keresztűl az új kellemeknek veszedelmes szirtyei mellett habzás nélkűl tovább mennyenek? Miért kellett őköt eggy ragyogó udvarnak tekíntete által arra megemlékeztetnie, a' mit elvesztettek? Miért nem hagyta bennek ezek iránt a' szerencsés feledékenységet szenderedni? úgy látszott, mintha az egek Álmusnak elkerűlhetetlen vesztét elvégezték volna.

A' Herczeg Kisasszony tovább mulatván, mint egyébkori sétálásánál szokott volt, egész

udvarát, de kiváltkép érzékeny ſzívû Attyát új nyughatatlanságba ejtette. Uróz végtére maga lóra ült, hogy felkeresse, de leányát elvétvén, nem volt jelen, midôn ez a' két ſzarándokkal diadalmas dücsôsséggel haza érkezett. Minekelôtte ez saját nyugodalmárúl és ſzükségeirûl ſzorgalmatoskodott volna, megparancsolta, hogy a' két ſzarándoknak a' legſzebb ſzobákot nyissák meg, az udvari orvost pedig minden halogatás nélkûl híjják el, kinek különösen meghagyta, hogy a' betegnek jó gondgyát visellye.

Azalatt Uróz is haza érkezett, és leányát örvendetes orczával elejébe sietni látván, nagyon megörûlt. Megvallotta ô édes Attyának azonnal, micsoda ſzándékkal kereste ô fel az öreg remetét, 's melly kívánatos esettel koronázta meg ügyekezetét a' kedvezô ſzerencse. Uróz nagy érdeklést mutatván iránta, elmondotta magának az egéſz történetet minden legkisebb környûlállásival eggyütt. Álmusnak és Bélának neveit hallván, figyelmetesebb lett, és öſzve tartotta azokot ama' vonakodással, mellyet a' ſzarándokok mutattak, hogy udvarát elkerûlhessék. Majd azutánn egynehány környûlállásrúl tudakozódott, mellyek gyanúságának erôsítésére ſzolgáltak; de nem ſzóllott rólla még is senkinek, hanem elôbb a' betegeket kívánta látni.

Ilona maga vezette őköt hozzá, Uróz pedig e' kedves vendégeit világosan tündöklő örömmel és érzékeny ſzívességgel fogadta. Kémlelő ſzemmel visgálta ő az öregebbiknek méltósággal tellyes tekíntetét, az iffiabbiknak pedig nemes termetét és illendő magaviselését. Szemekre vetette azutánn még egyſzer vonakodásokot, mellyel háladatosságát kerűlték, és nyilván tapaſztalta, hogy mind a' ketten ſzembetűnő ſzínfogásokot keresték, mellyekkel vagy a' ſzemrehányásra való feleletet elmellőzzék, vagy magokot mentegessék. Éſzrevételei, eggy ſzóval, majdann ſzempillantásonkint jobban és jobban megerősítették vélekedésében, hogy házánál az elüldözött Magyar Herczegeket vendégli, és csak azt várta, hogy Ilona tőllök elmennyen; mire gyanakodását a' ſzarándokoknak ſzemébe megmondotta.

Álmus e' ſzempillantásban sokkal igazságosabb büſzkeségre gerjedt, hogysem azt, a' minek nyomdokánn a' Fejedelmet látta, önnön magának sérelme nélkűl el tagadhassa. Uróznak megilletődése még egyſzer annyira nevekedett, mikor látta, hogy hozzá hasonló ſzületésű ſzemélyek voltak leányának ſzabadítói, és eltökéllette magában, hogy udvara' elejébe úgy állíttya őköt, mint ſzületett Herczegeket. De Álmus ellenben és Béla ezt tellyességgel meg nem engedték, sőt Urózt arra az ígéretre kényſzerítették, hogy elmenetelek

előtt senkinek e' titkot el ne árúllya. Ettől tehát a' Herczeg Kisaſſzony is el volt zárva.

A' külömböztetés tehát, és a' figyelmetesség, mellyel őköt a' Fejedelem megtiſztelte, mind csak ama' nagy adósság' lefizetésének tartatott, mellyel nekik Uróz tartozott, a' nélkűl hogy azoknak igaz okát valaki gyanította volna. A' fejedelem azonban vendégeit naprúl napra jobban megízerette. A' sok eſztendőbéli keserűségek könyörűletességre gerjeſztő nyomokot hagytak Álmus Herczegnek képvonásánn, mellyek őtet legjobb eſztendeiben úgy megharvaſztották, mintha már aggságnak indúlt volna. Ez volt kiváltkép, a' mi hozzá a' Serbiai Fejedelemben igen érzékeny hajlanlandóságot gerjeſztett, melly a' rövid ösmeretségnek üdeje alatt buzgó barátságra változott. Fájdalommal kezdett tehát arrúl gondolkodni, hogy udvarátúl nem sokára búcsút veſznek. Azonn volt tehát tellyes erejével, hogy bennek a' kereſztes hadnak folytatása iránt való ſzándékot megtántorítsa.

Orſzágában azonn kívűl a' kereſztes seregek nem nagy böcsűletet ſzerzettek magoknak. Gondechár 15000 Németbűl álló sereget vezetett e' tartományonn kereſztűl, 's a' Serbusoknak barátságos vendéglését erőſzakoskodásokkal és útálatos erkölcstelenségekkel jutalmazta meg. Minden felűl tolódtak a' békeſzerető lakosok Uróznak trónussához ama' ke-

serves

serves panafzokkal, hogy kerefztes vendégeik lopással, rablással, erôfzaktételekkel, és pufztításokkal vifzonollyák vendégfzeretô barátságokot, olly annyira, hogy e' Fejedelem kénytelen volt, a' fzilaj Német falkáknak elmenetelét fontos fenyegetésekkel sürgetni, és fegyveres kézzel egéfz' a' határokonn túl elkésérni. Serbiának e' bôlcs és meffzelátó ura jol átlátta ezen alkalmatossággal a' kerefztes hadak' vándorlásának tulajdon czéllyát, és errevalónézve el nem türhette, hogy eggy ollyan férjfiú, ki az ô ítélete fzerínt jobb sorsot érdemlett, a' zabolátlan indúlatoknak, és a' nyers erkölcstelenségeknek örvénnyébe vetemedgyen. És e' jó és fzíves baráttya, kit az érettebb efztendôknek sükeresebb erkölcse a' zabolátlan falkáknak istentelenségeitül talán megóhatott volna, eggy ifiú, eggy fzeretetre méltó, és romlatlan erkôlcsû Herczeget vezetett magával azonnfelül, kiben a' roffz példa nem is talált még hoffzas tapafztalásokra, és erôs talptökéllésekre épített oltalomfalat, mellynek ostromlásában megtompúlhatott volna. Nem látott ô Álmus Herczegnek e' fzándékában egyebet a' reménytelenségnek végsô tökéllésénél; mire nézve megvetette minden erejét, hogy ôtet arrúl lebefzéllye; ezt pedig véghe nem vihetvén, más módokhoz folyamodott, mellyek czéllyához lassabban ugyan, de annyival bizonyosabban vezessék.

Bélának nem külömben, mint édes attyának vékony egéssége, ki nyavalgó fia mellett sok álomtalan éjszakát töltött, megkívánta, ammint legalább az orvosok, kiket Uróz talán meg is vett, eggyenlő szívvel és lélekkel bizonyították, hogy egynehány holnapig magokot kinyúgodgyák, minekelőtte illy hosszú és súlyos útra bizodalmasan indúllyanak. Az útnak e' szükséges elhalasztását Uróz nagyon szívesen fogadta. A' rendelésekre nézve, mellyeket vendégeinek tartásárúl és mulatságárúl tett, semmit el nem mulatott, a' mi a' herczegi életnek és az udvari gyönyörűségeknek elszenderedett ingereit a' Herczegnek beteg szívében felébreszthette. Erre építette ő ügyekezetét, mellyel Álmost születésének díszeire, és az udvari életnek javaira ismét figyelmetessé tenni, 's ez által feltett szándékának talposzlopait megrezzenteni akarta. Mennyire ment legyen ezen ügyekezetében, a' történetnek folyamattya meg fogja mutatni.

Álmus elejénte nem örömest állott arra, hogy Uróznak vendéglő kegyelmeivel olly sokáig éllyen. Béla ezt viszontag sokkal könnyebben vette, mivel szíve egészen másféle nyughatatlanságot kezdett érzeni, melly ifiú és tüzes vérére nézve sokkal természetesebb volt, mint édes Attyának hideg szorgalma, ne hogy Uróznak barátságával az útnak halogatása által visszaéllyen. Az ifiú és szép Her-

czeg Kisaſſzony Ilona volt az ô egéſz figyelmetességének tárgya. Azon naptúl fogva, hogy e' Herczeg Kisaſſzony ſzabadítóját ismét meglelte, olly hajlandóságot mutatott ezen ifiúhoz, melly csupa háladatosságnál többnek látſzott lenni; a' mit Béla is éſzre vett. Ezen ifiú párnak ſzívében tehát felgyulladt lassankint a' viſzontagvaló ſzerelem, melly azonban a' mostoha környûlállásoknak súllyátúl nyomatván, a' tiſztelettel tellyes hajlandóságnak korláttyai közé ſzorúlt. Naponkint elárúlták tudtok nélkûl egymásnak, a' mit ſzíveik érzettek; de a' fejedelemnek leánya meg nem vallhatta ezt eggy ſzarándoknak, a' nélkûl hogy ſzûletésének fénnyét meg ne homályosítsa; sem Béla Ilonának, a' nélkûl hogy édes Attyának titkát el ne árúllya. Azonban, melly veſzedelmes legyen a' hevûlés, mellybe a' ſzerelmet a' ſzûletésnek kûlömbsége miatt való belsô viaskodás hozza, az emberi ſzívnek történeteibûl tudgyuk; és e' két ſzerelmesnek példája ezt újjolag megbizonyította.

Ilona tizenhét eſztendôs, jó erkölcsû, ſzép, és tûzes leányka volt, kinek nevelése, édes Annyának korán történtt halála miatt, érzékeny ſzívû attyára maradt, ki leányában az ifiú vérnek terméſzetes tûzét nagyon is kifejtette, a' helyett hogy az aſſzonyiságnak ſzelíden bájoló övével bekorlátozta volna. Így hajlandóságai férjfiasabbak is lettek; 's leg-

kedvesebb foglalatosságai a' vadászatbúl, lóvaglásbúl, és nyilazásbúl állottak, mellyek között életének több esztendeit felosztotta volt. Ez által különös szeretetre gerjedt a' vitéz tettekhez és a' csudálatos bajnok ügyekezetekhez, olly annyira, hogy még asszonyi kísérőivel való mulatságinak is majdnem eggyetlen eggy tárgyai lettek. Mikor Kisasszonytársai, vagy Komornái különös kegyelembe akarták tenni magokot nálla, estvenkint, midőn testének fárasztásai utánn az udvari kertnek árnyékaiban nyugodalmat keresett, új vitéz eseteket beszéllettek neki, 's mennél csudálatosabbak voltak azokban az ügyekezetek, annál nagyobb volt a' gyönyörűség, mellyet azokban talált. A' vitézség akkor Német és Olasz országba és Európának nyügotdéli részeiben leginkább virágzott, mellyekrűl a' tudósításokot a' keresztes hadi seregek onnan magokkal ide is elhozták. Ilonának nagy hajlandósága az efféle nemes élethez heveskedő leányfejében indúlatosságra fajúlt volna talán, ha magokot a' keresztes vitézek, kiknek ügyekezetei, az ő gondolattya szerint, csudálatossal tele voltak, vitéztelen magokviselése által Magyar országban, és Szerbiában útálatosakká és gyűlölésre méltókká nem tették volna.

Ezen indúlatosságra azonban meg voltak már eggyszer Ilonában téve a' talpfalak, és

arra, hogy forró leányképzése lángra lobbannyon, semmi sem kívántatott egyéb saját tapasztalásánál; hogy a' nagy szívűségnek és a' szerelemnek ollyan áldozattyai, a' minőköt az Európai vitézekrűl hallott, a' valóságos dolgok közé tartoznak, szinte szomjazva kivánt ő egyszer eggy illyen áldozatot látni; de édes Attyának udvara nem volt arravaló, hogy az ő vitéz álmait megvalósítsa. Nem csuda tehát, hogy ő most Béla' tettét, mikor őtet gyors tökélléssel a' bizonyos haláltúl megmentette, nagy tűzzel illy vitéz cselekedetnek nézte, 's minden legkisebb környűlállásait, sebét, önnön magának nagyszívű eltagadását, 's a' jutalomrúl való lemondását a' románoknak virágokkal felpiperézett köntössével felékesítette. Most már bizonyos volt ő előtte, hogy a' szarándok ruha alatt nemes ágú vitéz van elrejtve; és ebben őtet Bélának nemes termete és szép magaviselése még jobban megerősítette; Herczeg Kisasszonynak kell a' vitéz ügyekezet' tárgyának lenni; és ez ő maga volt; a' vitéznek a' megmentett Herczeg Kisasszonyhoz titkos szerelemre kell lobbanni; és errűl Bélának tekíntetei nem hagyták már őtet kételkedni; de indúlattyát nem szabad elárúlnia, hanem nagy szívvel kell neki kiállania, hogy a' titkos szerelemtűl felemésztessen; és ezt látszott cselekedni Béla is, ki lemondása mellett hűven megmaradt. — Így ő szép al-

mának valóságos tárgyat talált, mellynek világos bizonyságait ſzemeivel látta. Most már tehát rajta volt a' sor, hogy Románnyának bűbájos hurokját feloldgya.

De mikép vigye ő ezt végbe? — Társait ſzinte megfáraſztotta kéréseivel, hogy mind azokot az esetecskéket, mellyeket már könyv nélkűl tudott, még egyſzer minden legkisebb környűlállásaikkal elbeſzéllyék; látni akarván, ha nem találkozik-é közöttök ollyan, melly az övéhez hasonlítana 's melly ſzerínt ő a' hurkot kellemetesen feloldhatná? De mind haſzontalan volt ügyekezete; az ő esetéhez eggyik sem akart hasonlítani. Felhagyott végtére mind a' lovaglással, mind a' vadáſzattal, és üdejét a' gondolkodás, az indúlatoskodás, és vitézzének titkos visgálása között egéſzen feloſztotta.

Béla már az erdőben voltt beſzéllgetésnek alkalmatosságával felséges vélekedésre emelkedett a' Herczeg Kisaſſzonynak nemes ſzíve iránt, és ha azelőtt cselekedetérűl megemlékezvén, édes érzeményre fakadt a' miatt, hogy kötelességét, mellyel ſzerencsétlen embertársának tartozott, betellyesítette; most már duplán áldotta az esetet, melly őtet eſzközének válaſztotta arra, hogy illy nemes indúlatú ſzépnek ſzép életét megoltalmazza.

Az említett beſzéllgetéstűl fogva örömmel látta ő, hogy maga a' Herczeg Kisaſſzony e'

cselekedetét magosabb látó pontbúl visgálta, és hogy annak értékét nagyobbra böcsülte, hogysem azt hiú arannyal meg lehetne fizetni. Az elôzô figyelmetesség, mellyel hozzá és Álmushoz mind a' Herczeg Kisasszony, mind ennek édes attya viseltettek, 's mellyet ô amannál, mivel titkába be nem szentelte, csupán csak érzékeny háladatosságnak nézhetett, olly érzeményekkel tôltötte meg mellyét, mellyeknek áztatlan szívét, melly mindeddig minden indúlattúl mentt volt, még akarattya ellen is kénytelen volt azonnal feláldozni. Azon mérték szerint, ammint teste naponkint jobban közelített a' gyógyúláshoz, szíve viszontag betegedni kezdett, mivel kesergés nélkül nem gondolkodhatott ama' szempillantásrúl, mellyben ezen udvart kénytelen lessz elhagyni. Mély fájdalommal hallgatta édes attyát, mikor ôtet erre koronkint megemlékeztette, és szorgalmatosan kerülte az illyen emlékeztetésnek még alkalmatosságát is. A' magányosság szívének ezen állapottyában legkívánatosabb szüksége lett; mire nézve több ízben kiosontott az udvarnak ragyogó társaságibúl, hogy azt a' herczegi kertnek hosszú fasorai között megelégíthesse. Távúlléte illyenkor senkinek sem tûnt szemébe olly nagyon, mint Helenának, ki nem örömest látta, hogy magát visgáló szemei elôl elvonnya; de távúllétében viszontag talált ô még is annyi

okot a' boldogító gyanakodásokra, hogy ez iránt tett ſzemrehányásai inkább csak aſſzonyi kelletések, mint igaz érzeménnyének hű kifejezései voltak. Bélát e' ſzemrehányások, mellyeknek igaz értelmét és czéllyát ki nem tudta nyomozni, még jobban bele keverték indúlattyának köteleibe. Amaz ügyekezet, mellyel ſzerelménn uralkodni akart, egéſzen kivetette ōtet ama' tetetésbűl, mellyel ſzületését, Álmus' akarattya ſzerint, el kellett titkolnia, és így ōtet az egéſz udvar, az eggy Herczeg Kisaſſzonyt kivévén, magának való emberkerülőnek nézte.

Urόz azonban Álmust ſzorgalmatosabban tartotta ſzemmel, mint Bélát. Titkos megelégedéssel látta ő, hogy amaz lassankint az ő első zárttſzívűségébűl kilépdegél, és az udvarnak ünnepeiben és mulatságaiban gyönyörködni kezd. Mikor Bélának különös magaviselése ſzemébe tűnt, ezt ő csak titkos útálásnak nézte, mellyel az ifiú az életnek ama' módgyához viseltetik, mellyre édes attya ōtet kényſzeríteni látſzott. Nem kételkedett tehát többé, hogy ajánlását Álmus meg nem vetendi. De alkalmatosságot nem találhatott arra, hogy vele olly beſzédbe eredgyen, mellyben feltett ſzándékát végre hajthassa, mivel egynehány nap múlt el, a' nélkűl hogy Álmus elkezdett úttyának folytatásárúl emlékezetet tett volna. Ennek oka az volt, mivel a' gon-

dos atya e' napokban Bélának állapottyát közelebbrűl látván, bús fzorgalomnak eredt, és fiátúl azt kívánta, hogy atyai fzívének vallya meg baját, melly miatt elöbbeni vidámsága olly fzembetűnő komolyságra fordúlt. Kevés fáradságában telt atyai tekíntetének, hogy fiát titkának kinyílatkoztatására bírja. Vallását Álmus érzékeny illetődéssel és réfzesűléssel fogadta, és most rezzentette meg előfzör megint atyai fzívét ama' gondolat, melly sorsának keménységét efzébe hozta; most keserédett el újra megint a' fzerencsének mostohaságánn, melly fiát fzületésének jussaitúl megfofztván, alkalmatlannak tette ama' fzerencséreis, mellyre a' fzeretetre méltó Herczeg Kisaffzonynak keze által juthatott volna. Rémüléssel ösmerte meg magában, hogy illy tündöklő fzövetségre nem lehet az ollyan Herczegnek semmi reménysége, ki öseleinek orfzágábúl kiűzetett, 's mindannyifzor elpirúlt, valahányfzor amaz indító okokrúl gondolkodott, mellyekkel fzerencsétlen fiát vígafztallya, és megnyúgofztallya, kit fzületésének jussaitúl fontolatlan ügyekezetei által ő maga megfofztott.

Szinte mikor Álmus az atyai fzeretet, és a' kemény sorsnak súlyos nyomása között küzködve habzott, Uróz vifzontag eltökéllette magában, hogy baráttyát fiával eggyütt holtig való eltartással megkínállya. De fzin-

te akkorában érkezett hozzájok Viddinbe a' Magyar Királynak, Kálmánnak udvarábúl eggy hír is, melly valamint Álmus szándékainak, úgy Uróz' kívánságinak is új fordúlást adott.

Állig csillapította le Kálmán a' Horvát országi nyughatatlanságokot, és allig kötött testvérével kívánatos békességet, hogy az Oroszokkal és a' Kúnokkal új hadakozásba keveredett, mellyben neki a' szerencse elején, te kiváltkép kedvezett. Az eggyesültt ellenséget több ízben megvervén, annyira birta, hogy az Oroszoknak Fejedelemasszonya, Lanka, Kálmánnak táborában személlye szerínt megjelent, 's térgyre esvén elõtte, békességért esedezett. Azonban e' Fejedelemasszonynak maga megalázása nem egyébre czélozott, hanem hogy Kálmánt megcsallya, ki valóban be is sietett a' kelepczébe, mellyet neki álnok ellenségei vetettek. Hadi vezéreivel eggyütt azt következtette õ Lankának esedezésébûl, hogy az Oroszok és Kúnok a' hadakozásnak folytatására mind kedv, mind pedig erõ nélkûl szûkölködnek, és így arra hagyta magát csábítani, hogy a' békességnek alkuit, mellyekkel Lankát Miekodnak, a' Kúnok' Chánnyának táborába kûldötte, felette mértékletlen pontra feszítse. Tellyes reménységgel lévén a' felûl, hogy a' Chán, saját gyengeségét érezvén, kénytelen lessz végtére még is a'

súlyós alkukra rá állani, a' Magyarok a' legbocsáthatatlanabb ſzorgalmatlanságra vetemedtek. Miekod és Lanka csalárdságoknak e' következését azonnal eſzre vévén, a' fegyveres megtámadásra alkalmatos ſzempillantást válaſztottak. Eggy setét éjſzakánn olly renddel és vígyázással vitték e' hadi próbát véghez, hogy mind a' tábor már kezekben volt, mind pedig sok aluvó magyart leméſzárlottak, mikor a' magyar vitézek a' fegyvereknek csörtölözésére felébredvén, a' veſzedelmet eſzre vették. E' ſzerencsétleneknek eggyesülését pedig olly okosan tudták meggátolni, hogy majd nem valamennyi Püspökök, Bárók, és Vezérek elestek; a' Király pedig a' veſzedelembül csak csuda által menekedhetett meg.

E' rettenetes veſzteségnek híre ſzinte azon ſzempillantásban érkezett a' Serbiai udvarhoz, mikor Álmus mostoha sorsának ſzomorú súllyát újjúltt fájdalommal érzette, és ſzívét feltett ſzándékaiban egéſzen megtántorította. Eggyſzerre felébredt megint benne a' reménység, hogy a' terhes igát, mellyet előbbi ſzerencsétlensége nyakába vetett, most talán lerázhattya, és így ſzületésének jussaihoz, mellyekrűl lemondani kényteleníttetett, ismét viſſza, juthat vagy talán még a' Magyar Trónusra is felemelkedhet.

Uróznak megújjított ajánlásait hallván, minden tartóztatás nélkűl elejébe terjeſztette

új plánumait, arra kérvén e' nagy ſzívű baráttyát, hogy az örökös eltartás helyett, mellyet neki ſzánt, inkább ügyekezetének végrehajtására ſzükséges segedelmet nyújtson.

Uróznak, valamint Álmus' bizodalma nagyon tetſzett, úgy az is nagyon haſznosnak látſzott, hogy ezen alkalmatossággal ſzövetségbe léphet eggy ſzomſzéd hatalommal, mellytűl az akkori kisebb Fejedelmek nem ok nélkűl rettegtek. A' kívántt frígyet tehát vele hamar megkötötte, 's minekutánna vendégeit udvarával, mint Magyar orſzágbúl elűzött Herczegeket megösmerkedtette, kihirdette egyſzersmind ſzándékát, hogy az ő ügyökőt magáénak kívánnya tenni.

Könnyű meggondolni, melly hatalmas illetődéssel hallotta Ilona Herczeg Kisaſſzony a' dolgoknak illy hirtelen változását. A' melly bizonyos volt, álmodozásai ſzerint, hogy az ő vitézze minden bizonnyal a' legnemesebb vérbűl ſzármazik, úgy már most viſzontag ſzentnek tartotta, hogy egybekeléseket az előítéleteknek semminémű gáttya meg nem akadályozhattya. A' kegyetlen sors, melly eddig a' Herczeget üldözte, ſzinte csak a' ſzerencsétűl kigondoltt váſznak látſzott neki lenni, mellyel arra alkotott ſzíveiket, hogy egymást ſzeressék, eggy üdeig kínozza, hogy annál tündérebb édességgel egybe függeſſze.

Bélát ama' hatalmas gondolat, hogy reménységei a' tündöklő ſzerencséhez, mellyrûl örökre lemondott volt, hirtelen ismét megnyílnak, egéſzen elragadta. Szabadnak érezvén mellyét a' reménytelen ſzerelemnek minden kötelékeitûl, lábaihoz borúlt a' Herczeg Kisaſſzonynak, ki talán ôtet keresvén, elejébe akadtt, elejébe terjeſztette töredező ſzózattal vallását, mellynek viſzonolását kedvesének ſzívétûl kinyerni, kevés fáradságában telt.

A' ſzerelmes ſzövetség hamar megtörtént és feloldozhatatlan lett, annyival is inkább, mivel azt az édes atyák is örömökben, mellyet viſzontag való barátságos frigykötésekbûl érzettek, sietve helyben hagyták.

A' hadi sereg már kéſzen állott. Álmus és Béla rendeltettek vezéreinek, hogy azzal Magyar orſzágba beüssenek, melly túlsó ſzéleinn ſzinte akkorában ſzörnyû zavarodás alatt nyögött. Az elindúlásra a' másik hajnal volt meghatározva.

Béla' mellyében az indúlatnak küzködése megſzûnt; és e' helyett érzékeny versengés támadt, mellyet benne a' ſzerelem okozott. Nem volt ebben az aſſzonyi púhaságnak semmi réſze, melly az imént elnyertt legfôbb boldogságnak üdeig tartó veſztesége miatt epekedett volna. Fájdalmas indúlat, és érzékeny aggódás fogta el ſzívét a' miatt, mivel

Ilona el nem akarván hagyni kedvessét, mellette kívánt viaskodni, és fegyveres kézzel vagy czéllyát elérni, vagy mindenét elveszteni. Kicsoda tagadhatná meg álmélkodását eggy tizenhét esztendős leánynak illy bajnoki tökéllésétűl? De kicsoda nem ösmeri meg azt is, hogy e' tökéllésnek rettenetesen el kellett rémítenie az ifiú Herczegnek érzékeny szívét? Ilona' heves szerelmének illy szembetűnő bizonyságát tapasztalni, más részrűl pedig látni, hogy legfőbb kincse az állhatatlan hadi szerencsének csalfa koczkájára akarja vetni életét! kicsoda rajzolhassa le az érzeményeket, mellyek e' gondolatnál az Ifiúnak szívében egymást felváltották? Egybe szedte ékesen szóllásának minden erejét, ígéretekkel kérlelte, szívreható esedezésekkel ostromolta, csak hogy feltett szándékátúl elidegenítse. Az atyák oda függesztették ezekhez saját tapasztalásaikkal oszlopoltt érzékeny intéseiket. De mind haszontalan volt ügyekezetek; semmi a' Herczeg Kisasszonyt feltett szándékában meg nem tántoríthatta, és Uróz kénytelen volt, leányát magátúl elbocsátani, Béla pedig kegyessét a' hadakozásnak veszéllyei közé magával vinni.

Eltökéllették magokban a' Herczegek, hogy a' hadi sereget Horváth országonn vezetik keresztűl, mivel Almus tudta, hogy ezen országban vannak még alattomban jó ba-

táttyai; 's mivel egyébaránt is sokat épített ama' ragaszkodásra, mellyet a' Horvátok az utólsó lázúlásnál Bélához mutattak. Az elő-seregnek vezetése tehát ugyanezen ifiú Herczegre bízatott, hogy az ellenséges tartományban a' szíveket, ha lehet, Kálmán ellen fellázítsa. A' fő sereget utánna Álmus vezette.

Serbia magában nem volt olly hatalmas, hogy Magyar Országgal mérkezhetett volna; de Kálmánnak akkori állapottya nem helytelen mentegetés gyanánt szolgálhatott arra, hogy a' Szerbusok illy hadi próbára vetemedtek; és ha egyszer a' Horvátok a' Herczeg' részére állottak, akkor azutánn a' Magyar Királynak a' menekedésre valóban kevés reménysége maradhatott.

A' hadi sereg útnak eredt, és Béla ifiú vitéznéjével eggyütt Horvát országnak határainn betört. Sehol sem akadt ő fegyveres ellenkezésre, mivel Kálmán a' fegyverviselő seregeket mind magához vonta, hogy azokkal a' Kúnoknak félelmes Chánnyát megverhesse. Bélának eggy különös környűlállás nagyon kedvezett, mellynek ereje még a' Királynak táborába is hamar elhatott, és Kálmánt majdnem a' kétségbenesésnek iszonyú állapottyába helyeztette. Özvegy volt tudni illik Kálmán, és boldogúltt hitvesse nem hagyott neki több magzatot eggynél, ki felette gyenge egésséggel bírván, a' magyar sceptrum

alatt megeggyesűltt népeknek semmi reménységet sem nyújtott arra, hogy familiájánál a' successiót örökös által fenntarthassa. Az orfzágló ágnak magvafzakadása az akkori üdőkben fzinte jeladás volt mindenkor az új polgári háborúkra, és így a' népek attúl, úgymint sok fzerencsétlenséggel járó jelenéstűl, már jóval előre nagyon rettegtek. Most Kálmán ellen egyfzerre Béla' fzeméllyében eggy korona-pretendens támadt, ki magával eggy fzép és ifiú jegyest hozott, Ilonát tudni illik, ki ama' reménység által, mellyet az örökös nélkűl fzűkölködő Királyi fzék iránt nyitott, a' népeknek fzíveit, valamerre ment, mindenütt megnyerte. Sőt ammint a' tudósítás e' ragyogó reménységrűl, melly Ilonára nézve az egéfz orfzágban felvíradt, a' Nagyoknak füleihez hatott, kiket Kálmán a' táborba maga mellé gyűjtött, nem csekély felekezet támadt közöttök az Ellen Király' réfzére, melly Kálmánnak éles tekíntetét el nem kerűlte.

Csak Kálmánnak tehetős és segéd módokkal kimeríthetetlenűl bővelkedő fzívétűl telhetett az ki, hogy a' környűlállásoknak e' fzorongató súllya alatt el ne tikkadgyon. Megkínálta ő sietve a' Kúnoknak Chánnyát a' Haliczziai tartománynak jó nagy réfzével, és ezen alku alatt nem csak békességet kötött vele, hanem védő és támadó fzövetséget is, melly neki e' Chánban új ellenségei ellen ha-

talmas

talmas frígyést szerzett. Az oroszoknak fejedelem asszonyát, Lankát még szorosabb kötelékkel csatolta magához az által, hogy onokájával, Predislav Herczeg Kisasszonnyal, Szvetopolknak, az Orosz nagy Herczegnek Leányával, házasságra lépett, és a' magyar trónust felosztotta. Ezen új házassága által eggy hasonlóképen ifiui Herczeg Kisasszonnyal, reménységet adott az országnak Kálmán, ki még egyébaránt jól birta magát, arra, hogy familiájábul marad még kívánt örökös azon esetre is, ha István fia, a' Koronaherczeg üdőnek előtte meghalna is. Így ő ellenségeinek kezébűl a' vélekedésnek legveszédelmesebb fegyverét egyszerre kitekerte.

A' Kúnoknak és az Oroszoknak segítő népeivel megerősítvén hadi seregét, megmérkezhetett már könnyen Álmus testvérével, és így sietve vonódott elejébe egész a' Drávának partyaihoz, hová már ellenségeinek seregei behatottak volt. E' hirtelen változás azonban Álmust meg nem rezzentette, mivel a' Serbiai Fejedelemnek derék vitézeiben különösen bízott, kik a' Herczeg Kisasszonynak jelenléte által hadi tűzre ingereltetvén, allig várták, hogy az ellenséggel megütközhessenek.

A' mai Gradiskának környékében találkozott öszve a' két hadi sereg, és Kálmán minden üdőhalasztás nélkűl hozzá fogott a' megválasztó ütközethez. Rendbe szedték magokat

a' vitézek mind a' két réſzrűl. Álmus jobbik ſzárnyát a' magos hegyekhez támaſztotta, mellyek Horvát orſzágnak határainn lenyúlnak; Béla kiterjeſztette seregeit egéſz a' Száváig; Helena pedig átnyargalta sietve a' Szerbusoknak sorait, hogy őköt az átalkodott viadalra felbuzdítsa.

A' Magyarok hasonló buzgósággal támadták meg több ízben a' Szerbusokot, de ſzinte annyiſzor viſſzaverettek. Kálmán végtére magához vévén népeinek legválogatottabb réſzét, áttörte a' Szerbiai seregsornak közepét, hol ſzerencsétlenűl ugyan azon ſzempillantásban Ilona Herczeg Kisaſſzony a' veſzedelmet látván, és katonáit állhatatosságra bírni akarván, az ütközetnek legdühösebb méſzárlásai közé ſzeméllye ſzerint berohant. Béla a' seregnek bal ſzárnyárúl hamar eſzre vévén a' veſzedelmet, mellyben kedvesse forgott, oda igazította egéſz erejét, hogy a' magokot viſzſzavonó seregſzakaſzoknak segítségére lehessen. Ammint magának az előre tolódó ellenségenn kereſztűl útat vágott, egyſzerre eſzre vette, hogy az ifiú bajnokné utólsó erejét öſzve ſzedvén, eggy csoport magyar lovasokkal vitézen vagdalkozik. A' kétségbenesésnek dühe megedzette ezen ſzempillantásban mármár bádgyadó karját, 's maga körűl mindent elpuſztítván, oda rohant egéſz' a' kedvessének oldalához, 's kiragadta az ellenségnek kard-

gyai közûl, mellyek feje felett villogtanak. Vért látván tündöklô pánczéllyárúl lefolyni, lenyomta ſzívében azonnal az aggódó ſzerelemnek érzékeny ſzava a' fô vezérnek hívatallyát. Ilona magárúl elfelejtkezvén, erre ugyan ôtet buzgón intette; de ô ſzavára nem hajtván, megfogta lovának zabláját, és kivezette sietve az ütközet' helyébûl a' víznek partyára, hol ſzívének legfôbb kincsét eggy csónokonn a' túlsó partra átvitte.

Így már a' Szerbiai seregnek nagyobb réſze vezér nélkûl maradván, minden rend nélkûl viaskodott, még a' magyar hadi népeknek majdnem egéſz ereje a' jobbik ſzárnyra rohant, mellyet Álmus vezérlett. Ez egéſz vitézségével nem volt már képes arra, hogy az ellenségnek gátot vessen, sôt minekutánna a' hegyek közé viſſzanyomatott, végtére fogságba is esett.

Ezen esettel az egéſz ütközet, sôt az egéſz ügyekezet megvált. A' mi a' Szerbiai seregek közûl megmenekedhetett, átsietett a' Szávának túlsó partyára, 's Bélának, ki még kedvessének sebeivel keseregve bajlódott volt, azt a' ſzomorú hírt hozta, hogy édes attya a' fogságba esett. Gyors követek kûldettek azonnal a' Viddini udvarhoz, hogy akarattyát a' dolgoknak illy fekvésénél kinyílatkoztatná, kik Bélának rövid üdô alatt azt a' parancsolatot hozták viſſza, hogy a' hadakozást a' bé-

kességnek gyors kötése által végezte, és a' Szerbiai réfzrűl csak azt az eggyet kívánnya, hogy Álmus Herczeg a' fogságbúl fzabadon kibocsáttassón.

Minekutánna Uróz első mély fzomorúságábúl hidegebb vérű fontolásra ébredhetett, e' parancsolatnak hírvivőit maga is nyomban követte, és megvertt hadi seregénél fzeméllye fzerínt megjelent. Leányát fzomorú állapotban találta, mivel az ütközetben több sebet kapván, a' viádal köztt olly annyira meghevűlt, hogy magával végtére keveset gondolt, és így felette sok vért veſztett. Most tehát egéfzen elgyengűlvén, súlyos erőtlenséggel bajlódott. Édes attyának parancsolattyára Béla őtet haza vezette, hogy ott a' tudós orvosoknak keze alatt magához térhessen. Uróz azonban a' békességkötésrűl maga kívánván fzorgalmatoskodni, fzónokokot küldött Kálmán' táborába, kit arra kéretett, hogy vele eleven fzóba eredvén, a' testvérek köztt kigyúlladtt háborút lecsillapítani, egyfzersmind pedig a' fontos okokot meghallgatni ne sajnállaná, mellyek őtet arra bírták, hogy Álmusnak segítő seregeket adgyon, és fzomorú sorsához könyörűletességgel viseltessen. Kálmán a' ki békéllésre kéfznek mutatta magát, és a' két Fejedelem kezet nyújtott egymásnak.

Viſzontag való tiſzteletre ébredtek ők ezen alkalmatossággal, melly a' békességet nagyon meg siettette. Elvégezték magok között, hogy a' fegyveres villongások mind a' két réſzrül megſzünnyenek, és hogy Serbia Magyar orſzággal azon barátságos állapotra viſſzatérjen, mellyben e' hadakozás előtt volt. Csak Álmus testvérének ſzabadsága iránt volt Kálmán kérlelhetetlen; a' mit Uróz sem vehetett roſſz névenn, mivel ez már a' második háború volt, mellyel Álmus ötet lázúló gyanánt megtámadta. Bár melly nagyon feküdt is tehát Uróznak ſzívénn, hogy frigyessét és jó baráttyát a' fogságbúl kiſzabadítsa, Kálmánnak előre gondoskodó sanyarúságot kénytelen volt még is helyben hagyni, mivel átlátta, hogy e' nélkül orſzáglása sem nyugodalmas, sem bátorságos nem lehet. Egyébaránt pedig sokkal gyengébbnek is érzette magát, hogysem Kálmántúl ezen alkut erővel kifacsarhassa; tulajdon ſzeméllyére nézve viſzontag örülvén a' kímélló békességnek, mellyel ötet a' győzedelmes fejedelem ſzinte csak megajándékozta. Ajánlott azonban még is külömbféle nagy áldozatokot Kálmánnak, hogy ſzívénél Álmusnak ſzabadságát megeſzközölhesse; de ezeket a' megbántott Magyar Király illendő büſzkeséggel mind megvetette. Végtére Uróznak esdekléseitűl nem maradhatván, megígérte, hogy Álmust ſzabadon elbocsáttya, de olly

alku alatt, hogy trónussának bátorsága végett, Bélát adgya kezes gyanánt hatalmába, a' mi hasonlóképen keserves dolog volt.

Uróz ezt hallván, nagyon elfzomorodott, mivel könnyen átlátta, melly rettenetes csapás volna ez kedves leányának? De azonnkívül reá sem állhatott ezen alkura, hanem csak Bélának saját helybenhagyásával, kinek fzeméllyével fzabad nem volt. Azomban, hogy e' dolognak megválafztását aggódó atyai fzívétül elhárítsa, arra kérte Kálmánt, hogy hozassa el magához Álmust, és ez iránt kérdezze meg az ő jelenlétében, ha fzabadságát e' drága áronn kívánná-é megnyerni, vagy sem?

Kálmán Uróz' kérésének engedvén, maga' elejébe hozatta a' lánczokkal megterheltt Álmust, és ezen alkut elejébe terjefztette, melly alatt fzabadságát, ha tetfzik, viffzanyerheti. Álmus megvetette ezen ajánlást nemes büfzkeséggel, és Uróz baráttyát arra kérte, hogy ötet ezentül sorsára haggya, és barátságos réfzesülésének, valamint hozzá való tifzteletének jeleit az által adgya, hogy fiára atyai gondot visellyen, ki az ő fzomorú fzerencsétlenségébe ártatlanúl keveredett.

Saját gondolkozásának módgya fzerint nem várt egyebet Uróz Álmustúl, hanem hogy ezen ajánlásra illy feleletet adgyon, és azon fzempillantásban, hogy e' fzerencsétlen barát-

tyátúl elbúcsúzott, sokkal érzékenyebb tiſz- teletet érzett erkölcséhez, sokkal mélyebb il- letôdést reménység nélkûl ſzûkülködô állapot- tyához. Kálmán ellenben e' tanácskozás utánn titkos keserédésre lobbant Álmusnak büſzke- sége ellen, mellyel ſzerencsétlenségét viselte, és csak most lett arra figyelmetes, hogy tró- nussa a' tellyes báṭorság nélkûl mindaddig ſzûkölködik, még ellenségének fia hatalmánn kívûl van. A' békesség azonban, minekelôtte errûl fontosabb elmélkedésre bocsátkozott volna, aláíratott, Uróz a' tractátusokkal tá- borába viſſzament, a' Magyar, Oroſz és Kún seregeknek legnagyobb réſze pedig haza felé útnak indúlt volt. Azon ſzempillantásban meg kellett tehát neki ama' kezességgel elé- gedni, mellyet fô ellenségének, Álmusnak fogságábúl vonhatott, és így, minekutánna ezt a' Budai várba elkûldötte és bezáratta, Székes Fejér várra kôltözött hol pompás dia- dalmat tartott.

Az ô udvara most az ifiú Királynénak je- lenléte által új ragyogásra emelkedett. Az or- ſzágnak Nagyai ide siettek, hogy a' külömb- féle táborozásoknak fáradságos alkalmatlansá- gai utánn az udvarnak ſzámos gyönyörûségei között kellemetés életre serkenhessenek; 's kiki közûlök örömest letette a' fegyvert, hogy a' régen ohajtott nyugodalomnak édes ölében bátorságosan elſzenderedhessen.

Nyughatatlan ſzomſzédgyait réſzént megalázván, réſzént rokonyság által magához lekötelezvén, az orſzágnak Naggyaitúl pedig most, mikor udvarához ſzinte tolakodva siettek, leginkább remélhetvén, hogy kívánságit ohajtott kéſzséggel tellyesítik, arra fordította mind údejét, mind erejét Kálmán, hogy István fiát, a' Koronaherczeget, a' Rendeknek engedelmével, az orſzáglásban réſzesítse, és így neki a' successiót még életében megbizonyosítsa. Szívében mindazonáltal még is naponkint mélyebb gyökeret vert a' bizodalmatlanság, mellyel vér ſzerínt való rokonyihoz viseltetett, 's melly végtére tűrhetetlennek tette neki ama' gondolatot, hogy Béla Herczeg az ő hatalmánn kívűl van. Egéſz eſzét tehát csak abban forralta, miképen vihetni azt végbe, hogy legfőbb ellenségének e' fiát kezébe kerítse. Nem helytelenűl gyanította ő azt, hogy Uróz a' fiúi érzékenységet meg akarván kímélleni, meg sem mondotta Bélának amaz alkut, melly alatt Álmúsnak ſzabadságát megeſzközölhette volna. Egyſzersmind pedig legkisebbet sem kételkedett, hogy Béla, kinek gondolkozása' módgyát, és édes attyához való határatlan ſzeretetét jól ösmerte, minden egyéb tekíntetet és ſzövetséget félre teend, csak hogy édes attyának ſzabadságát kinyerhesse, mihelyt ſzívében e' reménység jó móddal felébreſztetik.

Minekutánna Kálmán e' dologrúl mind magával, mind egynehány titkos biztossaival sokat tanácskozott volna, legjobbnak lelte, Álmust fenyegetésekkel, és ha ezek nem haſználnának, erôſzakkal és kínzásokkal arra bírni, hogy fiátúl ezen áldozatot saját kezének írásával kívánnya. Eggyikre e' biztosok közül bízatott az, hogy Álmussal a' dolog iránt végezzen, és Kálmán titkon már elôre örvendezett a' jól kigondolt csalárdságonn, melly a' békességkötésben hirtelenkedésbûl elkövetett hibát helyre hozza. De melly nagyon megcsalatkozott ô ſzerencsétlen testvérében, mikor azt gondolta, hogy kéſz eſzközöt fog benne találni saját vérének útálatos árúlására. A' biztos, egynehány czinkos társával, és a' Királytúl tellyes hatalommal felkéſzítve arra, hogy a' dolognak végrehajtására akárminémû útat módot válaſzthasson, bement a' Herczeghez a' tömlöczbe, és a' legalábbvaló ſzívlázító gonoſzságnak ſzemtelen homlokával megtette neki az ajánlást.

Elejénte azonn volt e' követ, hogy a' Herczeget megcsallya, el akarván vele hitetni, hogy ſzabadsága leſſz minden bizonnyal ama' kéſzségnek a' bére, mellyel a' Királynak kívánságát tellyesíteni fogja. De Álmus a' követnek allig méltóztatott csak felelni is, és elég világosan értésére adta még azt is, hogy báttyának kormos ſzándékait jól átláttya. Az

ajánlást fenyegetések követték ; de ezeknek tökélletesen ellenkező foganattya vólt, mintsem a' minőt a' Királynak biztossai reméllettek. Még átalkodottabbá tették tudni illik a' Herczeget, mivel neki világosan megbizonyították, hogy az első ígéretek csupán csak csalfa édesgetések voltak. A' kínzásokhoz folyamodtak végtére, hogy trucczolását megigázzák ; de még a' legválogatottabb nyomorgatások sem győzedelmeskedhettek. Álmusnak állhatatosságánn, ki ſzinte ſzerencsétlenségében mutatta meg világosan, hogy őseinek dücsősségére sokkal érdemesebb kegyetlen testvérénél, ki orſzáglásának borzaſztó végével magát az akkori és utóbb világnak tiſztelététűl megfoſztotta.

Megértvén Kálmán, hogy követtyeinek minden ügyekezete foganatlan volt, tajtékzó dühösségre fakadt, és haragjának első hevenyében azt parancsolta, hogy őtet e' veſzedelmes verekedő társtúl titkos gyilkolás által azon ſzempillantásban megfoſſzák. E' parancsolat nagyon is sebesen végbe vitetett, minekelőtte a' Királynak felingerlett vére meghűlt volna, 's még azon napnak estvéjénn Álmus Herczeg már nem élt.

Allig vitetett végbe a' gyilkosság, hogy Kálmánban a' hidegebb elmélkedés ismét erőre jutott, és megtévedtt ſzívének világosan megmutatta, hogy magát e' lépéssel új veſze-

delmeknek, és egymásra halmozandó gonofzságoknak átláthatatlan labirintussába ejtette. Azonban, a' mi már megtörtént, azt meg nem történttnek nem tehette, és így követni kellett neki ifzonyú sorsának vezérlései, melly ôtet új útálatosságokra vonta. Ha e' gyilkosság kitudódna, így elmélkedett ô magában, akkor a' tekíntetet, mellyben az orfzág elôtt áll, elvefztené, a' legyilkott testvérnek fiában pedig félelmes bofszúálló támadna fel ellene, kinek vérért vért kívánó záfzlóit a' nemes fzívû Magyarok hideg vèrrel hihetôképen nem néznék. Illy gondolatok kínozták Fúriák gyanánt az ô lelkét, 's minekutánna eggy hatalmas nemzetenn tehetôs akarattal orfzáglott volna, egynehány biztos gonofzoknak karjai közé vetették, kiknek barátságáért legalábbvaló rabfzolga gyanánt esdeklett, csak hogy reménységét a' gyilkosságnak eltitkolásárúl fenntarthassa. E' gonofzoknak vezetô fékénn sietett azutánn a' mi nagy Kálmánunk az eggyik útálatosságrúl a' másikra, 's olly bofszúálló és kegyetlen fzörnyet lett, kinek párját a' Történetírásban ritkán találni.

A' lelkiösméret' furdalásinak és a' bizodalmatlanságnak ostoritúl kínoztatván, fzorgosabb kéréssel nem tudta már most biztossainak embertelen fzívét ostromolni, hanem hogy legalább eggy réfzrül csillapítsák le nyughatatlanságát, és azonn ügyekezzenek, hogy Béla

Herczegnek vefzedelmes fzeméllyét kezébe jáifzhassák. A' csalárdságnak még egyfzer annyi módgyai vannak a' legútálatosabb gonofzságoknak elkövetésére, mihelyt neki menedéklevél adatik a' felül, hogy fzámadásra nem vonatik; könnyû volt tehát neki itt is gyôzedelmeskedni. Álmus Herczegnek kézírását fzembetûnôképen követvén, levelet írtak Bélának, mellyben az atya érzékeny kifejezésekben terjefztette fia' elejébe ama' kötelességet, hogy édes attyáért saját fzabadságát feláldozza. E' levél eggy meghittnek kezébe adatott, ki köz ember ruhában a' Viddini udvarhoz sietett, és az írást Béla' kezébe nagy alattomsággal adta, azt hazudván, hogy Álmus neki a' titoktartást kiváltkép ajánlotta, sôt keményen megparancsolta.

Bélának fzívét ama' fzerencsétlen ütközettûl fogva a' legkínosabb érzemények ostromolták. Roffz kimenetelének okát abban kereste ô, hogy a' fô vezérnek helyét és hivatallyát gondatlan hamarkodással elhagyta. Kedvessét, ki hozzá való kimondhatatlan fzeretetbûl életét koczkára tette, érzékenyen nézte viaskodni ezen áldozattyának fzomorú következéseivel, mellyekbûl csak lassacskán lábbadhatott fel. E' mellet azonn is törte fzüntelen fejét, mi móddal mutathatná meg azért illendô háladatosságát? végtére pedig fzeretett és tifztelt édes attyát fogságban lenni

tudván, azonn aggódott, hogy más szövetségektűl meggátoltatván, kemény sorsát vele fel nem oszthattya.

Uróz' palotájábúl minden öröm eltűnt. Az eggyik a' másiknak bajábúl merített bút és bánatot. Uróznak szívét már barättyának mostoha sorsa, már leányának betegsége szorongatta. Bélának mellyét hasonlóképen mind Ilonának tekíntete, mind édes attyának baja keserítette. Ilona volt közöttök valamivel derűlttebb, ki saját fájdalmival nem gondolván, mind csak azonn volt, hogy kedvessét új meg új vígasztalással felfrissítse. Még Kálmánnak gonosz Tanácsossaitúl az ímént említett plánumok koholtattak, azonban ő sebeibűl alkalmasint kigyógyúlt, és kedvessének karjánn a' herczegi kertnek fasorai között szokott volt estvénkint sétálni. Ilona nélkűl Bélát sehol sem lehetett találni, és a' magyar Kém, alíghogy Viddinbe érkezett, azonnal kitanúlta, hogy a' levelet Bélának kezébe Ilonának tudta nélkűl adni, lehetetlen.

A' Herczeg Kisasszonytúl méltán lehetett tartani, nehogy az egész plánumot hiúvá tegye, a' szerelemnek szózattya által lenyomván Béla' mellyében a' fiúi kötelességnek vonzásait. A' követ mindazonáltal eltökéllette magában még is, hogy a' rá bízott dolgot legalább annyibúl végzi, a' mennyire a' környűlállások megengedik, és hogy a' kimenetelt a'

ſzerencsére bízza. És ez, fájdalom! jobban kedvezett neki, hogysem reméllette: mert ha a' józan eſzû-Ilona az árúlónak jól ſzeme közé nézett volna, csalárd álorczáját minden bizonnyal átlátta volna.

Az eggyik sétálásnak alkalmatosságával nagyon erôtlennek érezvén magát a' Herczeg Kisaſſzony, nyugovó helyet keresett, 's Béla mellé leülvén, ölébe bocsátotta fejét, és elſzenderedett. Meglesvén ezt a' gonoſz lelkû Kém eggy ſzomſzéd bokorbúl, eltökéllette magában, hogy e' ſzempillantásnak haſznát veſzi; elôre osontott, Béla' lábaihoz borúlt, lassú ſzózattal megsúgta neki, hogy ezen írással édes attyától titkon kûldetett, kezébe adta a' levelet, és eltûnt, minekelôtte Béla magához térvén, a' levelet megnyithatta volna

Feltörte azt végtére rezketô kézzel, 's a' kézírásnak hasonlatossága által valóban elcsábíttatván, csak futó ſzemmel olvasta át a' sorokot, és sûrû könyhullajtásokra fakadt. Így ült Thézeus Ariadne mellett, gyönyörû álmodozásainak árúló jeleit visgálván, ammint meſſzérûl a' Görögöknek dagadozó vitorláit hirtelen' megsajdította, és hazafi társainak távúlrúl hangzó ſzózattyában hazájának kötelességre idézô intését meghallotta.

Kicsoda rajzolhatná le az érzékeny ifiúnak indúllattyait, ammint ſzívében a' viadal a' fiúi kötelesség és a' forró ſzerelem között

fellobbant? Tekíntetét már drága édes attyá nak fájdalmas kézvonásaira függefztette, már ama' mennyei nyugodalomra, melly fzendergő kedvessének derűltt orczavonásaibúl kitündöklött, olly belső fzorongatással, melly mellyét majd hogy nem ketté repefztette, azonn volt kiváltkép, hogy fzívének indúlattyait el ne árúllya. De magához ezen állapotbúl nem térhetett volt még, mikor Ilona fzép nagy kék fzemét megnyitotta; és háborodásában kedvessét meglepvén, mennykő csupás gyanánt öfzvegyömrötte.

Efzre vette ő azonnal a' kétségbe esést, melly egéfz ábrázattyábúl kitetfzett, és a' könyeket, mellyek arczainn legörgöttek, 's gondos sietséggel felülvén, meglátta kezében az írást, mellynek eltitkolásával elkésett.

„ Béla! kedvesem! mi lelt, kérlek? Az-
„ ért kellett tehát nekem olly édesen fzende-
„ regnem, hogy az én gondolatlanúl behúnytt
„ fzemeim felett a' tieid a' titkos búnak kö-
„ nyeiben fürödgyenek? micsoda titkot rejt
„ el én elôllem, fzerencsétlen elôl a' te nemes
„ fzíved? fzólly! "

A' Herczeg nem fzóllhatott, hanem indúlatitúl és az üdőtlen fzégyentűl megigáztatván, kénytelen volt orczáját Ilonának nyakába rejteni.

Hafztalan keresvén fzemeivel Bélanak tekíntetét, „ ha talán e' levélnek volt ugymond,

„ ſzövetsége a' te búbánatoddal, ammit ezt „ a' könyektûl elázott betûi elegendôképen „ elárúllyák, mutasd meg azt nekem; és ha „ ſzeretſz, elôllem el sem titkolhatod.“

E' ſzavai utánn erôvel kiragadta vonakodó kezébûl a' levelet, 's kitanúlta belôle kedvessének vígaſztalhatatlan helyeztetését. Egéſz foglalattyára felfogta volt már ſzorúltt ſzívébe; de tekíntetét még is reá függeſztve hagyta, üdôt akarván állhatatosságának adni arra, hogy forró índúlattyánn gyôzedelmeskedgyen. Végtére öſzvehajtotta lassacskán a' levelet, megfogta Bélának kezét, 's erôltetett keménykedéssel imígy ſzóllott hozzá: „ Béla! „ neked éntôllem el kell válnod! “

Allig ejtette ki pelypegô ajakibúl e' ſzavakot, hogy ſzemeibûl is megindúlt a' könyeknek forró zápora. Leborúlván arcczal ülésének hantyára, habzó mellyébûl égô sohajtásokot lehelt a' hûs fôldnek ſzínére.

A' magánn kívûl-lévô Herczeget Ilonának ſzavai új kínokra ijeſztették fel. Nem volt elég, hogy ſzívének ſzózattya, és a' levél ôtet az elválásra eggyenlôképen intették, még Ilona is e' rettenetes ſzavakra fakadt: neked éntôllem el kell válnod!

„ Oh! nincsen-é amott a' te egeidben, „ így ſzóllott keserves fájdalmában végtére „ nincsen-é neked, Istenség! jótévô menny-

kö-

„ köved, melly boldogtalan alkotmányodot „ ingerlett lángjával semmivé tegye?"

A' szilaj kétségbenesésnek e' rettenetes ki fejezése megrezzentet e Ilonának füleit, ki felemelkedvén ülésérül a' hideg borzadástúl szinte rezketett, ammint Bélának megfeszűltt karjait az égre kiterjesztve látta, mintha a' firmamentomnak terhét akarta volna magára levonni, hogy alatta magát egész valójával eltemesse.

Hevesen oda rohantt Ilona e' feszűltt karjaiba, 's a' kétségbeesett és a' mennynek boszszúja közé vetvén magát, imigy kiáltott fel rezkető szózattal: „ Istenség! ne hallgasd „ meg e' bűnöst; mert nem tudgya, mit be„ széll!" Könyeinek szelíd forrása megnedvesítvén Bélának szemét, melly a' szilaj tűztűl szinte száradni kezdett, tekíntetének háborgó forrását megótotta, még csillapitó szavai magához térítették.

„ Minek ingerellyük magunk ellen, ked„ vesem! az égnek haragját még jobban, melly „ rajtunk a' nélkűl is súlyosan fekszik? Légy „ állhatatos, ammint férjfihez illik. Látod, „ melly eltökéllett vagyok én arra, hogy a„ karattyát csendes tűredelemmel és engedel„ mességgel tisztellyem! Leány létemre meg„ szígyenítselek é? — Amott a' számtalan „ csillagok között, mellyek a' halandóknak „ sorsait igazgattyák, nincsen-é eggy ollyan,

„ melly a' ſzélvéſzes fellegeknek setét éjſza-
„ kájábúl ſzüntelen fényesen, és tiſztán vilá-
„ gít, 's mellyhez talán e' ſzempillantásban
„ ezeren és megmeg ezeren emelik fel nedves
„ ugyan, de bizodalommal tellyes ſzemeiket?
„ És e' mireánk haſztalan ragyogjon? Óh! ra-
„ gaſzkodgyunk erősen mink is a' reménység-
„ nek e' kegyes csillagjához. Nyisd meg ſzí-
„ vedet, hogy ſzelíd világosságával megtöl-
„ tse, mint az enyimet! — Béla! úgy akarja
„ sorsunk; — nekünk el kell válni! de azért
„ a' ſzerencsétlenségnek öröknek kell é lenni,
„ mikor a' ſzerencse nem az? Hadd dőllyön
„ most fejünk felett boldogságunknak imint
„ felemeltt épülete öſzve! érzek én magam-
„ ban annyi erőt, hogy azt tehetős kézzel,
„ ha mindgyárt csak lassan is, megmeg fel-
„ építhetem. Eredgy, küld ide nekem viſſza
„ édes atyádot, hadd segítsen bőlcs tanácsá-
„ val engemet építeni. És most, még mink
„ ſzerencsétlen atyádnak vígaſztalhatatlan ál-
„ lapottyánn síránkoztunk, olly tiſzta, olly
„ zavaratlan volt-é a' mi boldogságunk, hogy
„ annak feláldozásával méltán fösvénykedhet-
„ nénk? valaha talán a' ſzélvéſzek mind le-
„ csillapodnak, minekutánna az égnek harag-
„ ját mindenkép megenyhíttyük. Sík és csen-
„ des leſſz azutánn előttünk az életnek ten-
„ gere, 's melly boldogságot fogunk mellye-
„ inkben tapaſztalni, mikor majd legkedve-

„ sebb barátinkkal bátorságos hajókra ûlhe-
„ tünk és azt mondhattyuk önnön magunk-
„ nak: íme! e' boldogságot állhatatosságunk-
„ kal érdemlettük meg! “

Hogy hibázhatták volna el czéllyokot Ilonának ſzavai Béla' ſzívében? közelebb ſzorítván mellyéhez vígaſztaló angyalát, imígy kiáltott fel az álmélkodásnak legmagosabb érzeménnyében: „ Felséges ſzívû Leány! Tége-
„ det nekem Isten küldött. Mi volnék nállad
„ nélkûl? habzó és könnyen töredékeny nád
„ az életnek ſzélvéſzei között. Te vagy az,
„ a' ki tétovázo indúlatimnak kormánnyát
„ hatalmas kézzel vezérled; és ha egyſzer
„ valaha életemre megelégedéssel tekínthetek
„ viſſza, ezt valóban csak neked köſzönhe-
„ tem. Igen is, Ilona! elválok igen is tõlled,
„ hogy édes atyámot megſzabadítsam. E' fel-
„ tett ſzándékon erõs és rezzenthetetlen. De
„ engedd meg, hogy ez iránt elõbb jótévõm-
„ mel, édes atyáddal tanácskozzak. “

„ Mire való volna ez? felelé a' Herczeg
„ Kisaſſzony. Nem legjobb tanács-é az, mel-
„ lyet nekünk tulajdon ſzívünk ád? A' vénség
„ nagyon gondosan fontol meg mindent, 's
„ a' hol gyorsan kellene valamit végezni, ott
„ sokſzor a' legjobb ſzempillantásokot mulat-
„ tya el késedelmességével. A' holnap fel-
„ kelendõ napnak több ezer nyomdokodot kell
„ megvilágositania, mellyek tégedet Kálmán'

E 2

„ udvarához közelebb viendenek. Édes a-
„ tyámnál sietségedet mentegetni, az én dol-
„ gom lessz. Kálmán most keményen bánik
„ veletek; de több ízben már nemes szívû is
„ volt hozzátok. Megtiszteli talán érdeme
„ szerint önnkint beajánlandó áldozatodot, és
„ visszaküld hozzánk mind a' kettôtököt. De
„ ha ez meg nem történne is, akkor azutánn
„ az édes Atyám legyen szószóllod, és az ô
„ közbenjárása Kálmánnál foganat nélkûl min-
„ den bizonnyal nem marad."

Így biztátta fel ezen állhatatos szívû Herczeg Kisasszony kedvessét, így bírta végtére arra, hogy a' más napi hajnalnak hasadásával útnak indúllyon.

Uróz akkorában egynehány napra távúlabb ment volt udvarától. Hogy tehát Bélának elmenetele szembetûnô ne legyen, és eszre ne vetessen, megeggyeztek a' szerelmesek abban, hogy az udvarnokokra nézve színfogásnak veszik azt, mintha Uróz' elejébe útaznának. Ez Ilonának amaz édes megelégedést is megszerzette, hogy Bélát eggy darabig elkísérthesse. Mivel pedig úttya az öreg Remetének lakása mellett ment el, kirûl a' mostoha üdôknek környûlállásai miatt már régen semmit sem hallhattak, eltökéllették magokban, hogy ugyan azon férjfiú legyen elválásoknak és nagy szívû szándékoknak tanúja és áldója, ki valaha eggyesûléseket megeszközlötte volt.

Egéſz addig Béla, Ilonátúl és ennek eggy hű ſzolgájátúl kísértetvén, lóháton ment; onnan pedig gyalog akarta régi köntössében, mint ſzarándok, úttyát folytatni, hogy Kálmán' udvaránál olly eſzrevehetetlenűl jelenhessen meg, ammint csak lehet, és hogy a' Királyt annyival kellemetesebben meglephesse.

Elérkezvén a' Remetének ösmeretes lakásához, mély csendességet, és környékében, melly az előtt legalább eggykét darab művelt föld által elárúlta, hogy ott ember lakik ſzomorú puſztaságot találtak. Titkos borzadás fogta el őköt e' tekíntetnél; de lovaikrúl leſzállottak még is, oda adrák azokat hű ſzolgájoknak, és egymásnak karjánn bementek vígyázó lépésekkel a' barlangnak belsejébe.

Szívillető látomány tűnt itt a' barlangnak méllyébűl ſzemeikbe. Az öreg Remete, mellyénn egybekúcsoltt kezekkel, félhúnytt ſzemmel, és mohágyára kiterjéſztve feküdt, eggy ifjú leányka pedig, falusi ruhában, lábainál űlt, és könyező ſzemmel vígyázott a' tiſztelet-re méltó öregnek minden legkisebb intésére.

A' vendégek, kiket kérlelő intésekkel a' leány a' közelítéstűl haſztalan' tiltott, elmentek lassacskán az öregnek ágyához, és tiſztelettel tellyes hallgatással visgálták haldoklását, ammint ez utóllyára halálos álmábúl szinte felébredvén, és a' jövevényeket ágya mellett megsajdítván, törött ſzózattal kérdez-

te, kik volnának? Allig hallotta neveket az öreg, hogy orczáját, melly a' több mint földi örömtül egyszerre felderíttetett, hozzájok fordította, 's kezeit feléjek kiterjesztette.

Mivel a' beteg gyengébb volt, hogysem szóllhatott volna, a' leány helyette elbeszéllette, a' mi vele történt. Többet mindazáltal nem tudott, hanem hogy fekvő helyét erőtlensége miatt már egynehány holnaptúl fogva el nem hagyhatta, és hogy ő a' szomszéd falubúl eggy másik leánnyal felváltották hetenkint egymást, hogy neki szolgállyanak. Ma reggeltűl fogva nem fogadta már el tőlle a' szokott eledelt, és italt, és erre nézve arra kérte a' vendégeket, hogy közelítő haldoklásában ne háborgassák.

E' beszédnek végével öszveszedte az öreg minden erejét, és így szóllott: „ Most már „ sokkal nagyobb vígasztalással halok meg „ mivel azokot még egyszer láttam, kikrűl „ lelkem még utólsó imádságában is megem- „ lékezett. Uram! most már békességben bo- „ csátod el a' te szolgádot! "

A' jelenlévők kimondhatatlanúl megilletődvén, térgyre borúltak ágya mellett, és áldását kívánták. Kezeit fejekre tévén, az égre emelte az ajtatósságtúl felderűltt szemeit, behúnyta azutánn lassan örökre, és meghalt.

A' Herczeg nagyon sajnálta, hogy megboldogúltt jótévőinek tetemeit végső köteles-

ségének tellyesítésével meg nem tisztelhette, és ez iránt semmi ôtet megnem nyúgosztalhatta volna, ha Ilona meg nem fogadta volna neki, hogy e' gondot magára vállallya.

Magosan állott volt már fejek felett a' nap; Ilona pedig nem akarta, hogy kedvesse a' Residencziának szomszédságában sokáig mulasson, és errevalónézve azt kívánta, hogy még napnyúgot elôtt jó darabot végezzen úttyábúl. Olly állhatatossággal emlékeztette ô meg Bélát a' fájdalmas elválásra, a' minô csak eggy illyen leánynak mellyében tenyészhetett, 's melly a' Herczegnek lágy szívét allighogy szégyenben nem hagyta. Azonban a' tömlöczben senyvedô édes Attyának képe, mellyel a' Herczeg Kisasszony bátorítására kiváltkép élt, meggyôzte végtére kérkedését. A' szerelmesek elváltak, szentűl megfogadván egymásnak, hogy viszontag való szerelmeket semmi meg nem tántoríthattya.

Minekelôtte a' nemes szívű fiút tovább kisérjük, mulassunk még eggy szempillantásig Ilonánál, és vezessük vissza atyai palotájába.

Mihelyt az elsô fájdalmakonn, mellyeket szívében a' kedvessitűl való elválás okozott, férjfi lélekkel gyôzedelmeskedett fô gondgya volt az utólsó tisztelet, mellyet a' boldogúltt öreg remete' tetemeinek ígért. Elküldötte azonnal az ifiú leányt vissza a' falujába, hogy

onnan a' meghalttnak egynehány jó baráttyait kihijja. Ezeknek magát kinyílatkoztatván, megparancsolta, hogy a' testre mindaddig vígyázzanak, még az udvarnál a' szükséges rendeléseket a' temetésre megteszi, mellyet a' boldogúltt jámbor' szent tetemeinek magában eltökéllett. Haza sietett azutánn hû szolgájával, és azonn a' helyenn, a' hol Bélával utóllyára nyúgodott, 's melly az ô szívének ugyanerre nézve nagyon drága volt, sírt csináltatott. Azalatt édes Attyának visszaérkezését esdekléssel várta, hogy engedelmét a' tôlle rendeltt készûletekre kinyerhesse.

Más nap reggel Uróz haza érkezett, és a' Herczeg Kisasszony volt az elsô, a' ki személlyét elfoglalta, különös beszéllgetésben tudósítván ôtet amaz esetekrûl, mellyek távúllétében történtenek. Itt is nehéz viadalt kellett neki kiállani nagy tapasztalású édes Attyának meglett elméjével, ki magát arra, hogy Bélának hirtelenkedô tökéllését helyben haggya, semmikép sem bírhatta. Okoskodásai mindazáltal még sem mehettek semmire leányának tüzes bátorságával, és így meg kellett neki elégednie azzal, hogy szorgalminak helyességét a' jövendô üdô mutassa meg.

Az istenfélô Remete' halálának lerajzolása szelíd illetôdésre gerjesztette lelkét, és így helyben is hagyta, hogy leányainak kívánsága szerint a' boldogúltt jámbornak tetemei a'

Residenciába hozattassanak, és a' válaſztott helyenn eltemetessenek. A' Herczegi gyáſz-hintó tehát kiküldetett, hogy azonn a' haltt test a' Residentiába vitessen. A' ſzomſzéd helységeknek lakosi, kik között halálának híre sebesen elterjedt, öſzvegyűlvén, a' palotába kísérették a' temetést, melly elejébe Ilona gyáſzruhájában kimenvén, a' falusi leányokhoz csatolta magát, kik a' test utánn illatozó bokrétákot vittek. Így ment végbe ſzívreható pompával a' temetés. A' falusi népet, melly ennél megjelent, gazdagan megajándékozta Ilona, és haza bocsátván őköt, meghagyta nekik, hogy sírját a' boldogúltt jámbor' emlékezetének többſzöri megújjítása végett, sokſzor meglátogassák. Könyes ſzemmel váltak el mindnyájan a' temető helytűl; a' Herczeg Kisaſſzony pedig viſſzásietett magányos ſzobájába, és azon ügyekezett, hogy magához térhessen lassankint ama' külömbféle érzeményekbül, mellyekkel ſzívét az egymást érő esetek elfoglalták, és hogy Bélának sorsárúl nyugodalmasabban gondolkodhasson.

Siessünk már most Béla utánn, ki eddig való menedékhelyének, Serbiának, határainn ſzinte átlép. A' mit Kálmán' udvarárúl már tudunk, az valóban meg nem engedi, hogy e' ſzerencsétlen ifiút féltő ſzorgalommal ne késérjük; és óh! bár csak az volna egyedűl igaz, a' mitűl őtet, úgymint nagyſzívü áldo-

zattyának ſzomorú következésétűl, gyanakodva féltyük.

Kicsoda lappang amott utánna gonoſz mosolygással? kicsoda követi nyomban ſzerencsétlen lépéseit álnok örömmel? kicsoda kerűl már most tekervényes útakonn elejébe, mikor Hazájának, mellybűl ſzámkivettetett, kívántt föld yére bejut, hogy ott elfogadását előre elkéſzítse? Ama' gonoſz lelkű követ, ki Bélának a' levelet Viddínbe vitte, ki titkos bokrokbúl és ſzugolyokbúl ügyekezetének első következéseit még ott megleste, azutánn pedig mindaddig ſzemmel tartotta, még menedékhelyébűl, és Serbiának orſzágábúl egéſzen ki nem csalta.

A' magyar határokonn várták már e' gonoſztévőt czinkos társai, kiknek azonnal parancsolatot adott, hogy a' gond nélkűl vándorló ſzarándoknak úttyát elállyák, magát pedig mint lázítót elfogják, és ama' ſzínfogás alatt, hogy az orſzágban új öſzveesküvést ſzerezzen, Fejérvárra a' boſſzúállás utánn pihegő Király' elejébe vezessék.

Itt már lehetetlen volt arrúl csak gondolkodni is, hogy az elhagyott, és ellenségeinek kezébe jutott ifjú ártatlanságát megbizonyíthassa és kívántt igazságot lelhessen. A' mit azok, kik e' gonoſz plánumokot koholták, kéſzakartva nem akartak törvényſzegésnek ösmerni, az a' többi ártatlan bíróknak, kik'

eleiébe vitetett, a' környûlállásokhúl, és kivált a' régi lázításoknak tekíntetébûl, pártütésnek tetſzett, és így a' vádoltt az egéſz törvényſzéknek ítélete által mint lázító, örök rabságra sentencziáztatott.

Kálmán annyira vitte már a' kemény igazságnak álorczás ſzíne alatt a' dolgot, hogy legveſzedelmesebb ellensége bátorságos ôrizet alatt volt; de ezzel még titkos boſſzúja meg nem elégedett. Orſzágának legtávúlabb fekvô várában a' könyörûletes ſzemek elôl elrejtetvén a' ſzerencsétlent, megvárta elôſzör, hogy feledékenységbe jusson, azutánn pedig gyûlöltt életét a' halálnak ö-ök éjſzakájába akarván még e' világonn temetni, kiſzúratta mind a' két ſzemét, hogy a' ſzerencsétlen halandónak ama' végsô vígaſztalásátúl is megfoſztasson, mellyet könyhullajtásában talál, mikor boldogtalan sorsát sirattya.

Az emberi ſzívnek felette nehéz elhinni, hogy a' rendetlen indúlat illy ſzörnyûségre tévedhet. De hogy ez valóban megtörtént, a' História tagadhatatlanúl megbizonyíttya, és így a' kétkedést, melly az emberségnek böcsûletére válhatna, saját iſzonyodásával lehetetlennek teſzi.

Kálmán talán végbe vihette volna, hogy iſzonyú cselekedete mind az akkori világnak legnagyobb réſze elôtt, mind pedig a' késôbb maradékok elôtt titokban maradgyon, ha a'

zattyának fzomorú következésétűl, gyanakodva féltyük.

Kicsoda lappang amott utánna gonofz mosolygással? kicsoda követi nyomban fzerencsétlen lépéseit álnok örömmel? kicsoda kerűl már most tekervényes útakonn elejébe, mikor Hazájának, mellybűl fzámkivettetett, kívántt föld-yére bejut, hogy ott elfogadását előre elkéfzítse? Ama' gonofz lelkű követ, ki Bélának a' levelet Viddínbe vitte, ki titkos bokrokbúl és fzugolyokbúl ügyekezetének első következéseit még ott megleste, azutánn pedig mindaddig fzemmel tartotta, még menedékhelyébűl, és Serbiának orfzágábúl egéfzen ki nem csalta.

A' magyar határokonn várták már e' gonofztévőt czinkos társai, kiknek azonnal parancsolatot adott, hogy a' gond nélkűl vándorló fzarándoknak úttyát eláll yák, magát pedig mint lázítót elfogják, és ama' fzínfogás alatt, hogy az orfzágban új öfzveesküvést fzerezzen, Fejérvárra a' boffzúállás utánn pihegő Király' elejébe vezessék.

Itt már lehetetlen volt arrúl csak gondolkodni is, hogy az elhagyott, és ellenségeinek kezébe jutott ifiú ártatlanságát megbizonyíthassa és kívántt igazságot lelhessen. A' mit azok, kik e' gonofz plánumokot koholták, kéfzakartva nem akartak törvényfzegésnek ösmerni, az a' többi ártatlan bíróknak, kik'

eleiébe vitetett, a' környülállásokbúl, és kivált a' régi lázításoknak tekíntetébûl, pártütésnek tetszett, és így a' vádoltt az egész törvényszéknek ítélete által mint lázító, örök rabságra sentencziáztatott.

Kálmán annyira vitte már a' kemény igazságnak álorczás színe alatt a' dolgot, hogy legveszedelmesebb ellensége bátorságos őrizet alatt volt; de ezzel még titkos bosszúja meg nem elégedett. Országának legtávúlabb fekvő várában a' könyörûletes szemek elôl elrejtetvén a' szerencsétlent, megvárta elôször, hogy feledékenységbe jusson, azutánn pedig gyûlöltt életét a' halálnak ö-ök éjszakájába akarván még e' világonn temetni, kiszúratta mind a' két szemét, hogy a' szerencsétlen halandónak ama' végsô vígasztalásátúl is megfosztasson, mellyet könyhullajtásában talál, mikor boldogtalan sorsát sirattya.

Az emberi szívnek felette nehéz elhinni, hogy a' rendetlen indúlat illy szörnyûségre tévedhet. De hogy ez valóban megtörtént, a' História tagadhatatlanúl megbizonyíttya, és így a' kétkedést, melly az emberségnek böcsületére válhatna, saját iszonyodásával lehetetlennek teszi.

Kálmán talán végbe vihette volna, hogy iszonyú cselekedete mind az akkori világnak legnagyobb része elôtt, mind pedig a' késôbb maradékok elôtt titokban maradgyon, ha a'

mennyei gondviselés megengedte volna, hogy Bélának legyilkólása megtörténnyen mellyre a' vakítás utánn azonnal parancsolatot adott, talán azért, hogy fzörnyû cselekedetének semmi nyomdoka fenn ne maradgyon. Bosszúálló pallossát bocsátotta az ég le Kálmán és Béla közé, 's megmentette e' szerencsétlen áldozatot a' haláltúl különös egybelánczolásai által azoknak, a' mik akkorában történtenek.

Miótátúl fogva Kálmán testvérét megöléttete, egész mívoltában, és minden tetteiben felette szembetűnő változás ment végbe. Jóllehet csak kevesen voltak, a' kik az ô titkos kegyetlenségeit tudták, 's jóllehet ezeknek hallgatását gazdag jutalmakkal elég bizonyosnak tette, a' bizodalmatlanságnak és a' szívszorongatásnak Furiái mindenfelûl üldözték még is, és így arra vetemedett, hogy azokban, kik körülötte voltak, árúlásonn, és személlye ellen való öszveesküvésenn egyebet látni nem tudott.

Ama' személyek között, kik nálla kiváltkép gyanúságba estek, Prediszlava az ifiú Királyné, legjelesebb volt. Miótátúl fogva a' magyar trónusra emeltetett, megnyerte ô szeretetre méltó tulajdonságai által a' Nagyoknak és a' Nemeseknek egész hajlandóságát, és Kálmán elejénte a' köz szeretetnek bizonyos jeleit vele felosztotta volt. De ez, fájdalom! nem sokáig tartott, mivel szinte má-

sodik házasságának üdeje körül kezdődött benne ama' roſſz belső változás, melly a' Királynénak derültt és kellemetes nyájasságával ſzembetűnőképen ellenkezett.

Egynehány biztossait kivévén, senki sem tudta e' kellemetlen változásnak okait, és senki sem volt, a' ki annak következéseitűl ne tartott volna. Nem csuda tehát, hogy legfőbb udvarnokjai magokot tőlle viſſzavonták, és értelmesen megmutatták, hogy őköt a' Fejérvári udvarnál csak az ifiú Királynénak jelenléte maraſztalhattya. E' ſzerint igen hatalmas felekezet támadt Prediſzláva körül, a' nélkül hogy ez akarta vagy tudta volna, mellyre kiváltkép mostoha fia, a' Korona Herczeg István, gyanús ſzemmel tekíntgetett, mivel örökségét naponkint nagyobb veſzedelembe jutni vélte, a' Királynénak mindúntalan ſzaporodó baráttyai által, kivált ha, ammint már is látſzattya volt, fiú gyermeket ſzülne. A' Korona-Herczegnek e' veſzedelemtűl való félelmet arra bírta őtet, hogy édes Attyának könnyen felingerelhető bizodalmatlanságát a' Királyné ellen igazítsa. Figyelmetessé tette őtet ſzembetűnő felekezetére, és rágalmazásiban annyira mert menni, hogy mostoha annyát eggy magyar Nemessel való tíltott társalkodásrúl vádolta.

E' csalárd vádolás czéllyát Kálmán' ſzívében el nem hibázhatta. Felingerlett büſzke-

sége és felhevűltt képzése a' hidegebb fontolásnak helyet nem adhattak; az ifiú és ártatlan Királyné a' bizodalmatlanságnak ſzomorú áldozattya lett. Kálmán nem tekintvén a' méhgyümölcsöt, melly az anyai ſzív alatt mármár érni kezdett, fennſzóval vádolta ôtet a' házasságtörésrűl, és a' trónusrúl letaſzítván, azt parancsolta neki, hogy térjen viſſza hazájába. A' Király a' belső nyugodalom által, melly tágas Orſzágában uralkodott, olly rettentô állapotra jutott ſzomſzéd Fejedelemtársaira nézve, hogy e' gyalázattal minden kétkedés nélkűl illethetett eggy orſzágló házat, mellyel eddig ſzövetségben állott, 's melly neki valaha segedelmet nyújtott arra, hogy ellenségeit megalázhassa. Magok a' Magyarok semmitűl sem rettegtek úgy, mint belső polgári háborúktúl, és így a' meggyalázott ártatlan Királyné még erôs felekezetétűl sem várhatott elegendô gyámolítást.

El lehet gondolni, melly igazságos keseredés fogta el e' Fejedelem Aſſzonynak ſzívét, kivel embertelen férje illy mocskosan bánt; és mink e' segedelem nélkűl ſzűkölködô gyenge Aſſzonyságnak méltán megbocsáthattyuk, hogy ô e' keseredést titkos boſſzúállással meghűteni ügyekezett. Megemlékezett ô arrúl, hogy az orſzágló háznak legveſzedelmesebb ellensége, Béla Herczeg, eggy távúl fekvô várban súlyos lánczokban nyomorog. Eltö-

kéllette tehát magában, hogy e' lánczokot, minekelőtte e' gyűlöltt udvart elhaggya, gazdag jutalmak által megoldgya; 's bármelly nagy akadályokot látott is maga előtt e' szándékának tellyesítésében, feltalálta még is természetes okosságával az igaz útat, melly őtet feltett czéllyához vezette.

Tudgyuk, hogy Álmus Herczeg Béla fiával a' keresztes hadhoz akarván magát kapcsolni, egész herczegi vagyonnyábúl a' Dömösi gazdag Apaturságot szerzette a' végbűl, hogy eggy ajtatos fogadásának megfelellyen. Reményleni lehetett tehát, hogy a' háladatosság ezen Apáturságunk szerzetesseiben hű barátokot tartott fenn a' szerencsétlen Herczegnek, kik az alkalmatosságot örömmel fogadgyák arra, hogy jótévőjöknek segítő kezet nyújtsanak. Azonn volt tehát, hogy e' Klastromnak Apáturját titkos követségek által pártyára vonnya, 's talált is benne olly állhatatos és eltökéllett férjfiút, ki szándékainak tökélletesen megfelelt. Megelégedett ő azzal, hogy a' Királynétúl a' várnak nevét megtudván, mellyben Béla őrizet alatt volt, csak annyi pénzeket vett, mellyek elegendők voltak azoknak megvásárlására, kik Bélára vígyáztak. Megvígasztalódván, hogy boszszúállását eggy illyen tehetős és eltökéllett férjfiúnak kezére bízta, elhagyta Kálmánnak ud-

varát, hogy sorsát békességes türéssel viselvén, ellenségeit annyival bátrabbakká tegye.

Az Apáturnak már most fő gondgya az volt, hogy a' Herczeget a' fogságból kiſzabadítsa. Költsönözött ruhában, és ama' módokkal, mellyekkel az eladó lelkeket megvásárlani nem nehéz, bőven felfegyverkeztetve, elsietett a' várnak mellékeibe, és igen nagy vigyázással kikémlelte az útakat, mellyeken arany kultsával a' tömlötznek vas ajtajit feltörhesse.

Az eladó ſzolgákat és őrököt, kik a' Herczeget őrzötték, megjuháſzitotta volt már, a' mint különös történetből ugyan akkor Kálmánnak titkos parantsolattya oda érkezett, hogy a' foglyot jó móddal végezzék ki a' világbúl. E' parantsolat nagyon megkönnyebbítette a' ſzerentsétlennek ſzabadítását, mivel így az őröknek nem volt okok attúl tartani, hogy tőlök a' foglyot valaha ſzámonn kérjék. A' helyett tehát, hogy a' Királynak parantsolattyát tellyesítették volna, eladták Béla' életét az Apáturnak, és a' Herczeget kezébe ſzolgáltatták.

De melly nagy volt ſzabadítójának rémülése, melly rettenetesen megzavarodott őröme, mikor Kálmánnak illyen kegyetlenségéről nem is álmodván, az Ifiúnak nyomorúlt állapottyát látta, és éſzre vette, hogy tömlötzének ſzomorú éjſzakáját a' mindent felvídító napnak világosságával többé fel nem válthattya.

tya. Melly gyáva adományt vásárlott a' megſzabadított ſzerencsétlennek! a' kesergéssel tellyes életnek hoſſzabbítását, mellyért még csak köſzönetet sem várhatott. Ama' ſzép reménnyei, hogy valaha Bélának fejénn a' Magyar Koronát ragyogni láttya, a' váratlan bútúl elfogott ſzívében a' Herczegnek első tekínteténél egyſzerre elenyéſztek. A' Haza' javának felséges ügyelése, melly e' nagyſzívű férjfiút ezen ügyekezetre kiváltkép öſztönözte, eltikkadt benne, és csak a' könyörületességnek ſzózattya bírhatta őtet már most arra, hogy jótéteménnyének legalább atyai gondviselés által ſzerezzen néműnémű érdemet. Elvezette ösmeretlen név alatt a' ſzegény vakot a' Klastromnak falai közé, azzal a' ſzándékkal, hogy életének hátra lévő napjait úgy megédesítse, ammint tőlle kitelik. Szerzetes társai, beſzenteltetvén a' titokba, nemesſzívűséggel segítették iparkodását. Béla a' ſzerzetnek ruhájába öltözködött; a' ſzenvedés miatt elfonnyadtt orczájának vonásai pedig annyival is inkább ösmerhetetlenné tették, mivel ſzemeinek kiſzúrása az orſzágban tudva nem volt, a' körülötte lévő ſzerzetesek pedig ſzorgalmatosan vigyáztak, hogy vaksága idegen és bizodalmatlan embereknek ſzemébe ne tűnnyön, vagy legalább vizsgaságokot fel ne ingerellye.

Álmus Herczegnek halála úgy hirdettetett ki az udvartúl, mint vénségének természetes

következése, és Kálmán, Bélának sorsa iránt tévelygésben lévén, életkorának utólsó eſztendeit gondatlan nyugodalomban töltötte, és Koronájárúl, úgymint elveſzthetetlen javárúl legkissebbet sem ſzorgalmatoskodott. De lelkiösméretének furdalásai, mellyek elkövetett ſzörnyû kegyetlenségeire ſzûntelenûl megemlékeztették, nem hagyták e' nyugodalmat háborgatás nélkûl. Ezeknek képe mérges harapásokkal marczongolták életét. Gonoſzságainak czéllyánn túl nem sokáig élt, és halála utánn Magyar orſzágnak kormánnya István fiára jutott, kinek ſzívébe a' ſzorgalmas atya haſztalan ügyekezett olly nagy tulajdonságokot súgárlani, a' minôk eggy orſzágló Fejedelemben megkívántatnak, 's mellyekkel ô valóban bírt.

Ama' hír, hogy Béla megfogatott, és pör által örök fogságra ítéltetett, egéſz Serbiáig gyorsan elhatott, és Ilona magánn kívûl volt fájdalmában kedvessének sorsa miatt. Eggyetlen eggy bizodalma még is abban volt, hogy édes attya mindent elkövet, a' mi a' ſzerencsétlent lánczaitúl megmenthesse. Kûldött is Uróz a' Magyar Királyhoz követséget, melly e' Fejedelem' elejébe terjeſſze ama' nemes ſzándékot, mellyel Béla a' Serbiai udvart elhagyta. De Kálmán gúnyolással fogadta kérését, mivel gondolhatta, hogy a' Serbiai Fejedelem gyengébbnek érzi magát, hogysem a' Hercze-

get a' fogságbúl erövel kiſzabadíthassa. És a' dolog valóban így is volt. Ilonának leghathatósabb kérései rá nem bírhatták ezen előre látó bölcs atyát, hogy a' Serbiai hadi erőt a magyarral öſzveakaſſza, és így a' könyörületességre méltó fogolynak legutólsó gyámola is elenyéſzett. Ilona békével látſzott viselni kemény sorsát, azzal a' reménységgel táplálván magát, hogy Kálmánnak kemény ſzívét az üdő talán meglágyittya, eſzébe se juttatván ama' kegyetlen vérontásoknak lehetségét, mellyekkel boſſzúját a' Király megelégítette.

Kálmán' halála utánn új reménység támadt mellyében a' felül, hogy az új Király talán hajlékonyabb leſſz édes attya' kérésének meghallgatására; és így ezt mindaddig unſzolta, még Béla iránt Székes Fejér várra új követséget nem küldött. De ez még ſzomorúabb hírt hozott viſſza, mint az előbbeni, Bélának halálát tudni illik. István nem átallotta, attyának hamvait a' sírban ama' vallással meggyalázni, hogy titkos parancsolattyára, Béla előbb ſzeme' világátúl, azutánn pedig erőſzakosan életétűl is megfoſztatott. Oda függeſztette ehhez talán nem egéſzen igaz sajnálkodását, hogy Herczegſzomſzédgyának kívánságát nem tellyesítheti.

E' hír az egéſz Viddini udvart megſzomorította. Kiki sajnálkodott a' ſzerencsétlen Magyar Herczegnek sorsánn, de kiváltkép a'

Serbiai Herczeg Kisaſſzonyonn, kinek elejébe e' ſzomorú tudósítás késedelmes félénkséggel terjeſztetett. Ilona azonban bajnokabb ſzívvel fogadta azt, hogysem felölle reméllették, sőt ezen ſzempillantásban sokkal világosabban megmutatta, mint eddig, hogy férjfiasan erős és állhatatos ſzívvel bír. Megſzomorodott édes attyát azonban e' férjfias állhatatosság meg nem nyugoſztalhatta, minekutánna édes leányának ajakibúl kénytelen volt hallani ama' tökéllést, hogy ő, mint kegyetlenűl megöltt ſzerelmessének jegyesse, tiſzta mellyében örökké megőrzi neki hű ſzeretetét, és a' síronn túl ſzeplőtelenűl utánna viſzi. Így az öreg Uróz kénytelen volt a' jövendőségbe vígaſztalás nélkűl tekinteni, és abban mély ſzomorúságára előre látni hogy Herczeg ága eggyetlen eggy leányában egéſzen kihal.

A' bübánat alatt meggörnyedő Fejedelemtűl a' gyáſzos komorság az egéſz udvarra kiterjedtt; csak Ilona vándorlott derűlttebb tekintettel, és mennyei világosságtúl tündöklő orczával a' gyáſzolók között, édes indúlatossággal kapcsolván öſzve akarattyát a' mennyei gondviselésnek rendelésével. Naponkint elandalogván a' Remetének sírjához, óráit a' nevekedő cziprusfáknak árnyéka alatt legörömestebb töltötte. Az üdő, melly egyébaránt minden fájdalmat megenyhít, és a' ſzempillantásokban eltökéllett ſzándékokot megváltoz-

tattya, nyomdokatlanúl habzott el mellette. Hasonló maradt ő magához, és ſzépségének gyenge virágja fellengő életének lélekzetébűl látſzott táplálkodni.

Így állott ő testének ſzinte megújjúlt fényében töredékeny, és süllyedő öreg attya mellett, kinek búbánattya mindannyiſzor nevekedett, valahányſzor leányának reménységet mosolygó termetével ama' végső tökéllését öſzvetartotta, melly minden reménységet semmivé tett. Nem voltak sem intések, sem kérések, sem igéretek, mellyekkel atyai tekintete Ilonát nem ostromolta volna, mikor a' ſzomſzéd Fejedelmek közűl sokan meghallván ſzépségének hírét, kezéért esedeztek. De a' Herczeg Kisaſſzony az ajánlásokot állhatatos tökélléssel mind megvetvén, nem engedte, hogy élete' módgyának más arány adasson.

Így folyt el tizennyolcz holnap, ammint eggy estve ciprussaitúl viſzatérvén, 's mély gondolkozásba merűlve a' kertbűl a' palota felé andalogván, eggy bokorbúl, mellynél elment volt; férjfi énekſzót hallott, melly eggy lantnak hangjaitúl kísértetett. Az ének és a' musikaſzó egyſzerre viſſza hozta megint emlékezetébe ama' ſzerencsés napokot, mellyeket, Béla mellett ülvén, és kellemetes énekeit hallgatván, töltött. Ellentállhatatlanúl vonta ez őtet az énekes felé, 's melly nagy álmélkodásra fakadt, ammint ſzavait megértvén,

ſzintazon Romànczt hallotta, mellyet neki va- laha Béla ſzerzett, és ugyanazon nótara éne- kelt, úgymint:

Magos partyánal a' pataknak
a' hantra dûl eggy ſzent vitéz,
'S terhét nem győzvén az útaknak,
segédért a' nagy égre néz.

Kiomlik csüggedő kezébűl
a' ſzokatlan ſzarándok bot;
'S a' tölgyárnyéknak zöld hüssébűl
salygattya ſzint' a' habokot.

Mély ágyaikbúl felhorzadnak
ezek, mint annyi havasok;
'S a' partot dúlván, ſzétſzakadnak,
mint gyöngyhullaſztó záporok.

Allig hogy álmot kezd érezni,
eggy harsogó kiáltást hall,
'S lovat lát sebesen érkezni
eggy gyönyörű ſzép alakkal.

Semmit sem gondol a' zablával;
a' víz felé hartyogva ſzáll.

Eggy kígyó marja fúllánkjával;
legázol mindent; meg nem áll.

A' szent vitéz nagy bátorsággal
a' csüggedő kantárhoz kap;
'S jobbjába szíves biztossággal
olly szép Szűz omlik, mint a' nap.

A' ló a' kantárt elszakasztya,
's a' lázúlit hab közé repűl.
Halálnak a' vizet választya,
hol gyilkossával elmerűl.

Ájúlásábúl hogy magához
a' Szűz végtére visszatért,
Mentőjét elvitte házához,
hogy ott magának kérjen bért.

Felével nagy Herczegségének
hálállya ritka érdemét.
De bérűl ez csak szép szemének
óhajtya kegyes kellemét.

Kitűl tanúltad te ezen éneket? Illy szókkal közelített Ilona az énekeshez, mintha legszentebb vagyonnyának orzása miatt akarta

volna megtámadni. Megijedve lépett az énekes eggyet hátra; de a' Herczeg Kisaſſzony ſzemmel tartván a' véltt tolvajt, tûredelmetlenséggel újjította meg hozzá igazított kérdését. Kénytelen lévén felelni a' jövevény, a' következendô esetet beſzéllette Ilonának:

„ Ammint lantommal és énekemmel Magyar Orſzágot jártam, elmentem egyſzer musikaſzóval a' Dömösi Apáturságnak ajtaja mellett, hol ſzinte eggy ſzerzetes mulatott, ki ſzeme' világa nélkûl ſzûkölködött. Meghallván lantomot, látható indúlatosságra fakadt, és vezetôjét arra kérte, hogy engemet hozzá hívasson.

Melléje kellett ûlnöm, és ô félbeſzakaſzthatatlan figyelmetességgel hallgatta sokáig énekimet. Végtére kezébe vévén lantomot, kesergô indúlattal pendítette meg rajta a' húrokat, 's egynehány ſzép fogású járások utánna elkezdette énekelni az elôbbeni Romänczot, mellynek dallyait a' musikaeſzközönn mesterûl kísérte.

Ammint elvégezte, kihomorodott kezébûl a' lant, mellyébûl pedig mély fohászkodás emelkedett ki. Pénzt keresett zsebeiben, hogy engemet megajándékozzon, de nem találván ezen arany gyûrût vonta le újjárúl, és azt mondta, hogy mennyek el vele a' Serbiai udvarhoz, és ott váltassam ki magamnak; azonnal egyſzerre gazdag ember leſzek. Ezzel ve-

getőjének karjába akafzkodott, és fzemeimbül eltûnt.

Éneke amaz indúlatos dal által, mellyel énekelte, úgy megillette fzívemet, hogy azonnal megpróbáltam utánna énekelni. Szerencsémre mind a' dal, mind a' fzavakot megtartottam fejemben, 's mindaddig gyakorlottam, még emlékezetemben elfelejthetetlennek nem tettem.

Azóta majdnem minden egyéb énekeimet elhagyván, csak e' Románczot dalolom, mert minden embernek tetfzik, a' ki csak hallya. Áh! de ha ő tőlle magától hallottad volna! Óh! mikép illette meg, mikép fogta el egéfz fzívemet! És e' gyûrût! ezt én úgy őrzöm, mint legfőbb fzentségemet, mint fzemem' világát. Nem akarok én gazdag lenni; lantom és az ő éneke engemet elegendőképen meggazdagította.

A' Herczeg Kisaffzony allig tudta eltitkolni az örömnek és az illetődésnek ritka vegyülését, melly belsejében uralkodott. Nem akarta mindazáltal hirtelen elárúlni, melly nagy köze van ezen esethez, és arra erőltette magát, hogy olly hidegvérûséggel, ammint csak lehetett, még egynehány kérdést tegyen.

„ De minek jöttél te tehát ide, ha gyûrődöt ki nem akarod váltani? kérdezé tőlle a' többi között.

Nem a' haſzonkereset vezetett engemet valóban ide, hanem inkább csak a' vizsgaság felelé amaz, mivel látni akartam, ki fogja én tôllem e' gyûrût kívánni?

Az én vagyok, mondá hirtelen a' Herczeg Kisaſſzony, és ezzel magát akarattya ellen egyſzerre elárúlta. Többet mindazáltal nem ſzóllott még is, a' mi a' jövevény énekest felvilágosithatta volna. Sôt még a' gyûrût sem kívánta tôlle a' töltt erſzényért, mellyet kezébe nyomott, hanem ezzel csak amaz ígéretét vette meg, hogy a' Románczot senkinek sem énekeli el többé, hogy öſzvejöveteleket senkinek el nem árúllya, és hogy más nap ugyanazon órában, ugyanazonn a' helyenn ismét meg fog jelenni.

Ezzel viſſzasietett a' palotába, mivel már setétedni kezdett, és ſzobáinak csendes magányosságába rejtette magát, hogy ott ſzorúltt ſzívénn az örömnek háboríthatatlan könyhullajtásai által tágíthasson. A' környûlállásokbúl és a' jövevénynek minden beſzédgyébûl bizonyosnak látta, hogy kedvesse még él. Ezzel megeggyesûlni, ez volt tehát mámost ſzívének eggyetlen eggy ohajtása; mirenézve eſzét is egéſzen csak az foglalta el, mikép lehetne ezen eggyesûlést lehetségesnek tenni?

Elejénte meg akarta ô az öreg Herczeget titkával hinni, 's tanácsot akart tôlle kérni, mikép lehetne az újra megléltt ſzerencsétlent

üldözőinek tartománnyábúl kiſzabadítani? De hamar megváltoztatta ez iránt ſzándékát, mihelyt meggondolta, hogy az efféle dolgokban az öreg embereknek ezer meg ezer ellenvetései és fontolásai vannak, mellyek az ifiúságnak nagy ügyekezetekre vágyó tüzével meg nem férhetnek. A' magányos éjtſzakát tehát azzal töltötte, hogy önnön magával külömbféle módokrúl tanácskozott, mellyekkel ſzándékait végre hajthassa. Szívének egymást felváltó indúlattyai, mellyeket abban már az öröm okozott, mivel kedvessét gondolattyában feltalálta, már meg a' heves kívánság, mellyel a' meglelt kedvesnek mennél hamarább való birtoka utánn esdeklett, nem engedték meg ſzemeinek, hogy elſzenderedgyenek. De ſzintezen habzó indúlatok azt sem engedték meg nyughatatlan elméjének, hogy ügyekezetinek végbevitelére bizonyos plánumot határozzon meg; és így reggel csak azzal az eltökéllett ſzándékkal kelt fel ágyábúl, hogy titkon ama' Klastromhoz költözik, hol kedvesse van, és hogy ſzabadítását azutánn a' ſzerencsére bízza.

Hogy ezen ügyekezetében valakitül azok közül, kik édes attyának udvarában ſzolgáltak, segítséget várhasson, azzal magát nem biztatta. Csak a' jövevény volt tehát egyedül, a' kit e' titkával meghinni, helyesnek találta. Ama' réſzvévő érzemények, mellye-

ket ez Bélához mutatott, a' nélkül hogy szomorú eseteit tudta volna, tellyes bizodalomra gerjesztették, és hozzá vonzották szívét, olly annyira, hogy kalaúzzának őtet választotta.

Késedelmesen folytak neki a' napnak órái, még végtére az estve elérkezett, mikor az énekest a' kertben találni reméllette; 's melly nagy örömmel látta, hogy az öszvejövetelnek órája előtt várta már őtet amaz, mintha ez által türedelmetlenségét akarta volna megkímélni.

Kész volt ő arra, hogy neki az elszökésre segedelmet nyújtson. Erre tehát a' jövő éjszaka határoztatott meg. Ilona lantosné ruhába öltözött, mivel ezt vezetőjére nézve legalkalmasabbnak vélte, 's felfüggesztette eggy zsinóronn vállára a' lántsát, mellyhez Bélának elmenetelétűl fogva nem nyúlt volt. Mikor más nap a' reggel szürkűlt, akkor már ők a' legjáratlanabb útakonn több órányi földet elhaladtak. Így ők már jó messze voltak, mikor a' Herczeg Kisasszonynak eltűnése a' palotában szembe tűnt. Ez annyival később történt meg, mivel életének különös módgya szerint, fél napokot is töltött távúl a' palotátúl magányosan, a' nélkűl hogy szolgáló asszonyai közűl valamellyik tudta volna, hová ment, vagy hol tartózkodik? közönséges lett végtére a' háborodás, mikor késön estve a' palotában meg nem jelent, és senki eltűné-

sének sem okát sem módgyát csak nem is gyanúthatta.

Küldettek ugyan követek mindenfelé, mihelyt az éjſzaka beérkezett, és kivált ama' helyekre, hová ő magányosan andalgani ſzeretett volt; de ezek mind viſſzatértek, a' nélkül hogy nyomára akadhattak volna. Csak azutánn mentek minden útakra biztos emberek, hogy felkeressék, kik csak hírét sem tudván kinyomozni, hihetősnek tették, hogy latrok voltak, a' kik a' Herczeg Kisaſſzonyt hallatlan vakmerőséggel elragadták.

Még e' haſzontalan nyomozások történtek, azonban a' mi vándorlóink ſzerencsésen elézték az orſzágnak határait, mellyekenn túl a' Herczeg Kisaſſzony tellyes bizonyos volt már, hogy Lantosné ruházattyában senki meg nem ösmeri. A' helységekben, mellyekenn kereſztül mentek, kellemetes énekeivel és lantolásával hüven segítette vezetőjét ama' fáradságos házallásban, mellyel táplálásokot kereste.

Mindenik nap jó darab földdel közelebb vitte kívántt czéllyához ezen érzékeny ſzívű ſzerelmest, 's végtére megsajdította az alkonyodó napnak súgáritúl ragyogni az apáturságnak tornyait, hol Béla méltatlan ſzenvedéséének gyalázatos következéseit elrejtette.

Más nap reggel leült ő énekes baráttyával, kit báttyának vallott, a' Klastromnak fő ajtaja mellé. Szívének heves indúlatossága el-

fojtotta mellyében a' dalokot; kénytelen volt tehát egéſzen úti társára bízni, hogy énekével a' ſzerzeteseket falaik közűl kiédesítse, és ő ennek dallyait csak lantyával kisérgette.

Többen kijöttek hozzájok, és az énekest, kit e' vidékben már régen nem láttak, ſzívesen megköſzöntötték. Ilona megvisgálta őköt eggyenkint nyomozó tekíntettel, de az, a' kit keresett, meg nem jelent, és így az eset ſzerelmes ſzívének türedelmetlen esdeklését felette keményen megpróbálta. Végtére eggyik a' hallgatók közűl imígy ſzóllott az énekeshez: „ Óh! ide kell vezetnünk hozzád bizonnyára a' mi világtalanunkot is; azóta, hogy énekedet nem hallotta, ſzüntelen tudakozódott irántad. Mikép fog örűlni, ha dallyaidat ismét hallhattya! "

Erre elsietett, és Bélát kevés üdő múlva levezette. Az első tekintet megbizonyította már a' Herczeg Kisaſſzonynak, hogy gyanúja sükeretlen nem volt, és csak férjfias lelkének állhatasossága volt képes meggátolni, hogy e' jelenés a' földre ne rogyaſſza. Keze mindazáltal nagyon kezdett a' húrokonn rezketni, és úti társának nagy fáradságában telt, hogy éneklő ſzavának erejével a' dalkísérő lanthangoknak zavarodásait eltitkolhassa. Saját lantyát kellett végtére elővennie, hogy Ilonának mértéktelen accordgyait elnyomja.

Béla világos jeleit adta örömének, mikor az énekesnek szavát megösmerte, kinek dallyait jó üdeig figyelmetesen hallgatta. Ammint ez végtére énekelni megszűnt, jeladó szózattal kérdezte tőlle Béla, mellyet csak az énekes és Ilona értett, hol járt légyen azóta, hogy legutólszor énekelni hallotta?

„Szinte Serbiábúl jövök, felelé az énekes.

Béla csak nagy nehezen nyomhatta el szívének indúlattyát. Kevés hallgatás utánn kezét kérte, hogy köszöntés gyanánt megszoríthassa. Az énekes oda nyújtotta azt neki. Béla allig hogy vele kezet fogott, azonnal lehomorodott fél ájúlással vezetőjének karjai közé, és szerzetes társai érzékeny szorgalmatossággal bevitték inkább, hogysem bevezették a' Klastromba.

Ennek a' gyűrű volt az oka, mellyet Béla az Énekesnek újjánn megérzett.

Látta Ilona, melly nagyra böcsüli e' gyűrűt úti társa; nem volt tehát mindeddig annyi szíve, hogy azt tőlle elkérje és kiváltsa. Ezenn felűl úgy is nézte ő e' gyűrűt az énekes' újjánn, mint fő tagját ama' láncznak, melly ezen embert Bélának és önnön magának sorsával egybe függesztette.

Az énekes eszre vette a' jeladó kéznyomást, mellyel Béla a' gyűrűt megillette, 's mikor ezt Ilonának megvallotta, kinyílatkoz-

tatta ennek egyſzersmind, tudta nélkûl, Béla' hirtelen ijedésének, és ájúlásának okát is. Iſona tehát keserû ſzemrehányásokkal kezdette magát kínozni, 's mind ô, mind úti társa nem tudták búijokban, mikép hozhatnák helyre mennél hamarább a' hibát, mellyet elkövettek. Nem tudták bizonyosan, ha tudva van-é az egéſz Klastrom elôtt Bélának ſzületése, neve, és sorsa? és így méltán félhettek attúl, hogy ezeknek üdôtlen elárúlása által meg ne foſſzák e' ſzerencsétlent utólsó menedékhelyétûl.

E' bizonytalanságban ültek ôk még a' Klastromnak fô ajtaja mellett, ammint a' harangot meghallották, melly a' ſzerzeteseket az estveli solyozmára a' templomba hítta. Felhagytak tehát minden reménységgel, hogy az nap Bélának sorsárúl valamit hallhassanak, 's elmentek ſzomorúan a' Klastromnak környékébe, hogy ott éjjeli ſzállást keressenek.

Az Apátúrság körûl volt véve sûrû erdôkkel, 's allig hogy attúl a' vándorló énekesek ezer lépésnyire távoztak volt, zavartt hangzását kezdették hallani a' vadáſz kûrtôknek, melly hozzájok lassankint közelgetett. Minekelôtte meghatározhatták volna magok között, hogy a' közelgetô vadáſz sereg elôl kitérnek, kôrûlvéve látták attúl magokot, sôt mivel a' nagy erdôségben eltévedt volt, kénytelenek voltak még ama' kérdésre is megfelelni,

ni, hol lelhetne legközelebb az egéſz sereg éjjeli ſzállást?

Az énekesek azonnal megnevezték a' Dömösi Klastromot, melly az erdőnek középénn feküdt. Ilona mindazáltal nagyon megijedt, minekutánna ezen útigazítása utánn azt hallotta, hogy eggyik a' sereg közűl a' vadáſzatnak legfőbb ſzeméllyét Királynak nevezi, és hogy István Király az, a' ki egynehány kísérőivel a' fő seregtűl eltévedvén, ugyanazon Klastromban fog éjjeli ſzállást keresni, hol az ő kedvesse, Béla, mint eddig legbátorságosabb menedékhelyében tartózkodik. A' környűlállások mindazáltal azt javasolták néki, hogy ijedését és titkos ſzorongatásait, ámmint csak lehet, eltitkollya. Erre eggyik a' vadáſzok közűl azt terjeſztette a' Király' elejébe, hogy jó volna e' músikáló ſzarándokokot a' Klastromba viſſzavinni, hogy ott az estvének unalmas óráit megrövidítsék. A' Király e' tanácsot helyben hagyta; Ilona pedig ſzinte újra megerősödött ama' gondolat által, hogy e' Klastromban úgy leſz, mint Bélának őrző angyala, ki elárúlásának veſzedelmét minden tehetségével hátráltassa.

Az énekes ſzarándokok tehát viſſza fordúltak, mint kalaúzok, a' Klastrom felé, mellynek kapuja a' Királynak parancsolattyára legottan megnyílt. Ilona és úti társa a' vadáſzokkal együtt bementek, 's még az Apá-

lur a' nagy vendégnek vocsorát késztttetett, lantyaikkal és énekeikkel a' bornak örömeit tehetségek szerint gyarapították. Ilonának kellemetes magaviselése, szép termete, és gyönyörű szava magokra vonták most kiváltkép a' Királynak figyelmetességét, végtére pedig kegyelmét és hajlandóságát is megnyerték. Minekelőtte az asztalt felszedték volna, bizonyossá tette kegyes kifejezésekkel kegyelmérűl, és szolgálattyával megkínálta, mellyben talentomai által udvarának örömeit megfinomitsa.

Az előre gondolkodó Apáturnak szorgalma olly rendeléseket tett, hogy Béla az elárúlásnak minden veszedelménn kívűl volt; de Ilonának elméje mindaddig nem nyughatott, még az útra vissza indúló Királyt ismét a' lóra ülni nem látta. Most tágúlt már meg mellye amaz édes reménységnek elfogadására, mellyre az által, hogy őtet a' Király udvari szolgálattyába vette, méltán felébredett; most nézte magát a' gondviseléstűl arra választott személynek, hogy Béla' sorsának öszvekötelődzött hurokját saját kezével feloldgya. El sietett tehát véltt báttyával a' vadász sereg utánn, és más nap megjelent a' Király' udvarában, hol elfogadására a' rendelések már megtetettek volt. Mihelyt fáradságos úttya utánn megpihent, belépett hivatallyába, 's a' Király' asztalánál lantya mel-

lett énekelt. Amaz iparkodás, hogy a' fejedelemnek kegyelmét kedvesének javára megnyerhesse, olly buzgóságba hozta talentumait, melly valamint ſzép ſzavának minden kellemetességeit, úgy lantyának ſzelíd accordzyait is megelevenítette; kivált mivel az udvarnak tulajdonságival, és a' Királynak characterével való mélyebb ösmeretség reménységeit naponkint nagyobb erőre segítettek.

István, ki édes attyának nagy tulajdonsági nélkűl mindenkép ſzűkölködött, tavúl volt még is amaz indúlatosságtúl, melly Kálmán Királyt, orſzáglásának később eſztendeiben, saját familiája ellen való kegyetlenségekre csábította. Istvánnak charactere lágy volt, és ugyanerre nézve tulajdon tehetősségétűl kevesebbet is gyámolíttatott, hogysem magát az illyen charactereknek ſzokott veſzedelmeitűl megóhatta volna, mellyeknek nem legkisebbike az, hogy vele a' körűlötte lévők, mint laptájokkal játſzanak. Ezen állapot ezerféle rendetlenségeket okozott az orſzáglásban, mellyekkel ő a' népnek panaſzibúl megösmerkedett ugyan, de mellyeknek jobbítására ereſzkedni nem meréſzlett. A' vele meg nem elégedő Nemzetnek keseredését végtére ſzívére is vette, a' mi neki sok ſzomorú órát okozott, mellyekben a' Koronának súllyát sajnosan érzette. Kevés üdő múlva testének betegeskedése a' vadáſzatnak mulatságitúl is

megfosztván ôtet, az eggy Ilonának talentoma volt még, a' mihez unalmában folyamodott, 's a' mi komor óráit megrövidíthette.

Így e' Herczeg Kisaſſzony idegen név alatt, mint lantosné több üdôt töltött eggy eſztendônél Istvánnak udvarában, különös plánumban foglalatoskodván ſzüntelen' tehetôs lelke, mellynek végbevitelét naponkint eltökéllette, 's a' titkos ſzorongatástúl elrémittetvén, naponkint elhalaſztotta. Ez abbúl állott, hogy a' Királynak Béla' életérül vallást tenni, és ſzabadságáért térgyenn állva esedezni akart. Réſzént azért, mivel a' Királynak nagy kegyelmében volt, réſzént pedig azért, mivel e' fejedelemnek characterét ösmerte, elhitette magával, hogy e' lépést bizodalommal megteheti; de viſzontag akár azért, mivel azokhoz, kik a' Király körül voltak, 's kik közül némellyek még Álmus' és Béla' gyilkolásában is réſzesültek, tellyes bizodalma nem lehetett, akár talán azért, mivel aſſzonyi félénksége állhatatlanná tette, e' plánumnak végrehajtását naprúl napra, holnaprúl holnapra halaſztotta mindaddig, még a' Király' egésségének környülállásai úgy megroſſzabbodtak, hogy az orvosok életének egy nehány napnál többet nem ígérhettek.

Most már Ilonának ügyekezete egyſzerre füstbe ment, mert nem volt már módgya benne, hogy Istvánnak beteg ágyához juthasson,

a' nélkûl, hogy az udvarnokoknak vefzedelmes seregétûl környûl véve ne legyen. Azt gondolták ezek hogy a' Király magvafzakodtt lévén, a' Koronát testamentom által haggya majd valakinek; nem csuda tehát, hogy a' haldoklónak ágyához sokan öfzvecsûdûltek, hogy e' végsô kegyelemért versengjenek. Óh! ha ôk tudták volna, hogy közöttök eggy afzfzonyság forog, ki a' Koronát kezekbûl annál bizonyosabban ki fogja forgatni, mennél csekélyebb fzemélynek tartották.

Látván Ilona, hogy elôbbeni plánumával most már semmire sem mehet, eggy másikra, sokkal merészebbre, és sokkal fzerencsésebbre vetemedett. Tudta ô, hogy a' nép Álmus Herczegnek lenyomott ágához hajlékony fzívvel viseltetik; elôre látta, hogy még azon esetben is, ha István a' Koronárúl testamentom által tenne rendelést, a' sok Pretendensek nagy rendetlenségeket fognak okozni; helyesen meggondolta azt is, melly jó következése lenne annak, ha illyen fzempillantásban Királyi vérbûl fzármazott Pretendens jelenne meg; az Apáturnak tehát, kivel már jóval azelôtt minden fzándékát közlötte volt, kevés fzavakkal megírta a' dolgot, és arra kérte, hogy Fejérvár' mellékébe siessen Bélával, és ott mindaddig elrejtve mulasson, még neki meg nem üzeni, hogy e' Herczeget a' palotába, mint jövendôbéli Királyt bevezesse. Ilo-

nának úti társa, kit báttyának vallott, titkos követ gyanánt ſzolgált neki, és parancsolatit hûven is tellyesítette.

Így volt minden elkéſzítve, ammint István meghalt. Ilonának követtye az Apáturt Bélával eggyütt közel találta már Székes Fejérvárhoz, és Ilonának nevével azt javasolta nekik, hogy a' várasba való pompás bemenetelt haggyák más napra, mikor a' nép még nagyobb pösgésben leſſz.

Úgy is volt a' dolog. Mihelyt a' Királynak halálát a' Magyarok bizonyosnak tudták, azonnal félni is kezdettek az anarchiátúl, mivel a' Király nekik törvényes örököst nem hagyott. Illy félelmében a' nép útſzárúl útſzára habzott, 's a' várasnak nyilvánvaló piarczainn nagy csoportokra egybegyûlt. Ezekben találta ôköt a' felkelô nap, ammint a' Dömösi Apátur ſzerzetes társaival egyházi pompás öltözetben Bélát a' váras' kapuinn hozzájok bevezette. Eggy ſzónok elôl lovagolt, 's a' népnek kihirdette, hogy Béla Herczeg, kit a' Magyarok már holttnak véltek, még életben van, és hogy ide ſzabadítójátúl vezettetik.

Meglepve ezen új hírtûl, oda tolódott a' nép, a' hol Béla a' Papság között lovagolt, 's allig hogy e' ſzerencsétlen és világtalan Herczeget meglátta, mindenfelûl felkiáltott: Éllyen Béla Király! A' Papságnak nem volt már

elegendô helye a' processiónak folytatására; áttört soraikonn a' nép, kiemelte közülök az új Királyt, és vállainn egéſz a' várba vitte.

Bélát az Apátur, mikor a' Klastromot elhagyták, mindenrûl tudósította; csak nevét hallgatván el ama' ſzemélynek, ki által az ô sorsa illy kívánatos fordúlást nyert. Most, mikor már a' várnak palotájába elérkeztek, és az orſzágnak Naggyai mind egybegyûltek volt, hogy az új Királynak hódollyanak, a' Dömösi Apátur volt az elsô, ki trónussa elôtt térgyre esett, és akár magátúl, akár a' néptûl kényſzeríttetvén, ſzabadságot kért arra, hogy Királyi kegyelmébe ama' ſzemélyt ajánlhassa, ki minden erejét arra fordította, hogy a' Királyi méltóságra emeltessen. A' Királyt azt kívánta, hogy azonnal elejébe vezettessen. Az Apátur tehát az elôſzobába ment, és elhozta onnan a' Magnásoknak elámúltt serege közé a' lantosnét. Büſzke lépésekkel közelgetett ez a' trónushoz, és micsoda jelenés tûnt most az egéſz udvarnak ſzemébe!

Béla nevét kívánta hallani, és ösmeretes ſzózatban Ilonának saját ajakibúl álmélkodva hallotta e' ſzavakot: Én Ilona vagyok, Serbiának Herczeg Aſſzonya!

Azon ſzempillantásban semminek sem nézte Béla egyébnek az egéſz dolgot kellemetes ſzemfényveſztésnél. Még azt sem akarta hinni, hogy sorsa valóban megváltozott, még

hű baráttya, a' tiſztéletre méltó Apátur, újra bizonyosnak nem mondotta volna az egéſz esetnek valóságát. Most már a' Nagyok, kik a' véltt lantosnét vizsga tekíntettel körülvették volt, látván az örömet, melly Bélának orczájánn ragyogott, mély tiſztelettel hátrább léptek, és Ilona maga maradt a' trónus elôtt, legſzebb diadalmának nézvén a' közönséges hódolást, mellyel ôtet az orſzágnak egybegyűltt Naggyai megtiſztelték. Kedvessének eggyetlen eggy érzékeny ſzava felemelte ôtet melléje a' Királyi ſzékre, Ilona Bélának hitvesse lett, és Magyar Királynénak koronáztatott.

Most már Béla Öseleinek trónussánn ülvén, ifiúságától, alattavalóinak ſzeretetétűl, és kellemetes nem külömben mint okos hitvessének birtokátúl, ki neki az orſzáglásnak súlyos terhét felette nagyon megkönnyebbítette, méltán reméllette azt, hogy hoſſzas ſzenvedését boldog eſztendôk fogják megkoronázni. Azonban sorsának komor csillagja meg nem ſzűnt rajta még azutánn is uralkodni. Szerencséjét még mint Király sem látta olly derűlttnek, a' minôt jó erkölcsei érdemlettek. A' helyett, hogy orſzáglásának ſzelídsége kibékélltette volna vele titkos ellenségeit, még inkább meréſzebbekké tette ôköt, olly annyira hogy ellene új öſzveesküvésekrűl gondolkodtak.

Öt efztendeig békével orfzáglott ugyan, a' nélkül hogy az ellene koholtt lázúlás kifakadt volna, és Ilona mellett naponkint látfzott boldogsága erősödni és nevekedni. Nem csak bölcs tanáccsával és tehetős iparkodásával segítette ő ama' fzép fzándékokot végre hajtani, mellyeknek fő tárgya az orfzágnak köz boldogsága volt, hanem azonkívúl efztendőnkint fiú gyermekkel is gyarapította atyai örömét, kik familiájában a' successiót hoffzú üdőre megállapították. Majdann egéfzen feledékenységbe enyéfztek már emlékezetébűl hajdani fzenvedései, ammint az említett gonofzok, fzerencséjét irigyelvén, a' köz nyugodalmat, melly a' trónust környűlvette volt, boffzúállásoknak feláldozták.

Eggy estve meggyújtottak a' várasban eggy házat, hová a' Királyt fzokása fzerint bizonyosan elvárták; mivel az illyen alkalmatosságoknál jelenlétével az öfzvegyűltt embereket a' tűznek oltására biztatni fzerette, még a' Királyné a' csoportok között rendeléseket tett. E' köz zavarodásnak hafznát vévén az árúlók, a' Királyt vezetőivel eggyütt biztossaik által lassankint körűlvetették, megfogatták, 's a' többi útfzáknak homállyátúl felbátoríttatván, a' várasbúl kivezették. A' váras' kapujánn kivűl a' Királynak vezetőit legyilkolták, és hogy fzökéseket megkönnyebbítsék, a' vízbe hagyították, a' Királyt pe-

dig lóra ültetvén, magát egyedül magokkal vitték. Lovaiknak gyorsaságához bízván, azt reméllették, hogy a' fogolyt, minekelőtte a' tűz utánn villzatérendő csendességben távúllétét észre vehetik, a' várasnak környékébűl kivezethetik, és így a' nyomozásnak kívántt következéseit megjátszhattyák. Szerencsére meggátolta őköt ezen ügyekezetben az éjsza-kának mód nélkűl való setétsége, úgy hogy kijegyzett úttyokot a' szükséges arányban nem folytathatták. A' tűz eloltatott, és ezzel egy-gyetlen eggy kalaúzzokot is elvesztették. A' járatlan útakonn való tébolygás megfárasztotta lovaikot, 's ammint a' hajnal hasadni kezdett, rémülve látták, hogy még most is a' várasnak környékében vannak, mellyet telve gondolták már lenni a' Királyi testőrzőknek seregivel, mellyek őköt nyomban követik. Ammint a' gonosztévőknek dolga közönségesen lenni szokott, hogy gonosz szándékaiknak végrehajtásában foglalatoskodván, ammint hirtelen veszedelmet sajdítanak, azonnal meg is ijednek, és meg nem érdemlett nyomorúltt életeket gyors szaladással ójják; úgy történt itt is. Nyakrafőre elnyargaltak mindnyájan, 's a' szerencsétlen világtalan Királyt a' puszta erdőnek közepénn magát hagyták.

A' palotában azalatt, hogy a' Királyt nem találták, nagy zavarodás támadt. De senki még is az első ijedésben arrúl nem gon-

dolkodott, hogy a' Királyt elragadták; olly titokban tudták szándékokot a' gonosztévôk tartani, és olly színlett nyugodalommal minden lépéseiket elpalástolni. Csak ammint hajnalkor a' víznek partyánn a' gyilkosságnak nyomdokit látták, kezdettek végtére illy iszonyú törvényszegésrûl gondolkodni; mire a' Királyné meg nem elégedett azzal, hogy cselédgyeit minden felé kikûldötte a' latrok utánn, hanem azonnkívûl ugyanezen szándékbúl maga is útnak indúlt, és a' környéket körûljárta.

De mivel senki sem gondolta, hogy a' Király, ha még él, olly közel legyen a' városhoz, minden segítség nélkûl elhagyva maradt eggy egész nap az erdôben, még a' Királyné, még baráttyai, 's még szolgái fáradhatatlan sietséggel a' távúlabb fökvô erdôköt és hegyeket átkeresték.

A' mármár kétségbe esô Királynak szavára megjelent végtére eggy szegény bojtár gyermek, ki a' nyájat nem messze onnan legeltette volt. Meg nem ösmerte ô a' Királyt, de látván, hogy ezen állapotban e' világtalan ember segedelem nélkûl szûkölködik, arra ajánlotta magát, hogy elvezeti ôtet abba a' helységbe, a' honnan eltévedt. A' Király, a' nélkûl hogy nevét és az esetet a' gyermeknek kinyílatkoztatta volna, megnevezte neki Székesfejérvárat, 's hallván, hogy a' váras

közel fekfzik, és hogy csak keveset kell mennie, hogy az erdőbűl kijusson, és a' várasnak falaihoz elérjen, ellankadtt erejét fzinte megújjúlni érzette. Megfogta tehát bizodalmasan a' gyermeknek kezét, és haza vezettette magát.

Szinte a' várasnak kapuja felé vezette ez őtet alkonyodáskor, ammint a' Királyné az orfzág' úttyánn mélyen bánkodó fzívvel elejekbe lovagolt. Mely nagy volt álmélkodása, mikor felséges férjét eggy békefzerető bojtár gyermeknek kezénn jönni látta! fzavakkal ki nem lehet fejezni az érzeményt, melly fzíveiket a' vifzontag való ölelésnél elfogta. A' fzomorúan viffzatérő fzolgák azonban egybe gyűltek lassankint a' Királyné mellé, és kegyelmes urokkal a' várasba a' népnek örömére fzinte második pompás bemenetelt tartottak.

Igy e' rettenetes gonofzságú ügyekezet a' Király ellen hajótörést fzenvedett ugyan; de okot adott egyfzersmind ama' gyanakodásra is, hogy a' gonofzság meg nem fzűnt még ezzel a' Királynak drága élete utánn incselkedni. A' melly hajlandó volt a' Királynak fzelíd fzíve arra, hogy ezen esetet egéfzen elfelejtse, olly elevenen átlátta ellenben a' Királynénak éles elméje a' vefzedelmet, melly az efféle üdőtlen nagyfzívűségbűl és irgalombúl következne, és felséges Férjének eddig

türtt szenvedéseitűl a' boſſzúállásra méltán ingereltetvén, azt kívánta, hogy ezen eset szorosan kinyomoztatván, kemény büntetés alá vettessen.

Ösmerte tudni illik a' Királyné a' Nemzetnek nagy lelkét, mellynek fejedelme az ő férje volt, és legkisebbet sem kételkedett, hogy az orſzágnak nemes ſzívű Naggyai tellyes erejekbűl és minden kitelhető buzgósággal fogják őtet ama' roſſz embereknek kiirtásában segíteni, kik elég alacsony ſzívűek voltak arra, hogy felséges házának ellenségei legyenek. Az ő vitézsége, mellyet a' hadakozásokban többſzör megbizonyította, és az ő férjfias állhatatossága, különösen megnyerték már azelőtt ama' Magyaroknak ſzívét, kik nemesebben gondolkodtak. Most tehát csak jó alkalmatosság kellett neki arra, hogy azoknak, kik hozzá egyébaránt is hajlottak, könyörűletességét felgerjeſſze.

A' Királyt tehát arra bírta, hogy Aradonn Orſzággyűlést tartson, mellynél e' nagy lelkű Királyné, jóllehet még ez akkor ſzokásban nem volt, kis Herczegeivel eggyütt megjelent. Az egybegyűltt Nagyok, azon egynehányat kivévén, kiknek lelkiösméretek rettegett, mivel tudták, hogy e' nagy napnak áldozattyai leſznek, hódoló tekíntettel köſzöntötték a' Királynét, kiben az okos és bölcs orſzáglónét, és az egéſz orſzágnak érzekeny annyát

már régtűl fogva tiſztelték. Engedelmet kérvén a' Királytúl, hogy ſzóllhasson; és a' Királytúl, a' környűlállóknak örvendetes és hangos helybenhagyásával, a' mellette álló üres Királyi ſzékkel megkínáltatván, leült, négy gyermekét pedig maga körűl állította.

A' beſzédbűl, mellyet itt mondott, 's melly a' jelenvalóknak ſzíveit megrezzentette, elég legyen itt egynehány ſzakaſzokot előhozni. Feltalálni azt Praynak Annálissaiban, és Kiküllő' Krónikájában Schwardtnernál ſcript. rer. hung. T. 1. p. 42.

„ Mikor én látom, így ſzóllott ő, hogy azok, a' kik itt egybe gyűltek, ragyogó ſzemeiket mind felém fordíttyák, miért kell az én férjemnek, a' Királynak, egyedűl ama' közönséges jó nélkűl, mellyet a' termeſzet még a' legſzegényebb koldústól sem tagadott meg, a' világosság nélkűl ſzűkölködni? Tik mindnyájan, mikor familiáitokhoz viſſzatértek, hitvesseiteket magzatitokkal eggyütt elôtökbe láttyátok sietni, hogy benneteket megölellyenek; és e' jelenést tik valóban Királyi Koronáért sem adnátok. E' ſzegény ſzerencsétlen Király környűl van véve ſzívének drága kincseivel, és nem láttya, soha sem látta, nem is fogja őköt soha látni. Még hitvessének képe is, kit most maga mellett ſzóllani hall, csak a' búbánattal töltött múltt üdőkbűl lebeg még homályos emlékezete előtt.

Olly trónusonn ül ő, mellyrül a' földnek valamennyi Királlyaira büszkén tekínthetne, ha tikteket, egybegyűltt Nagyok, Királyi széke körül mély tisztelettel állani láthatna, 's a' hozzá való szeretetnek és ragaszkodásnak szívbátorító tekínteteit orczáitokonn olvashatná. Csak ama' hideg szózat hat be füleinn az ő szívébe, mellyel hozzá való hűségteket bizonyíttyátok; de a' nélkül, a' mit az ajakok ki nem fejezhetnek, és a' mit másnak szemében csak a' szem olvashat, örökre szűkölködik.

És e' legnemesebb érzékenységtül a' természet fosztotta-é vallyon meg e' boldogtalan? Óh! ne bántsuk meg illy szókkal a' közönséges jó és kegyes anyát! Ő, a' ki e' világtalan férjfiút mindennel megajándékozta, a' mi a' férjfiúnak testi és lelki tökélletességére megkívántatik; ő, a' ki őtet a' tulajdonságok által, mellyekkel felékesítette, fejedelemnek alkotta, a' ki neki az országlónak felségét homlokára nyomta, a' ki karjára eggy nemes lelkű nemzetnek védelmezését bízta, szégyenlette volna bizonnyára a' harmoniát, melly ezen alkotmánnyában uralkodott, csak egygyetlen eggy hiba vagy fogyatkozás által is megrontani.

Nem, valóban nem! Megeggyesűl inkább velünk e' súlyosan megbántott köz anya, és bosszúért kiált ama' gonoszok ellen, kik az ő

tökélletes művét illy gyalázatosan megcsonkították. Ama' ſzemet, melly arra termet volt, hogy eggy egéſz orſzágnak boldogságára vígyázzon, e' gonoſz lelküek gyökerestül kiſzakaſztották. Ő, ki vitéz seregei előtt a' rémítő rettegést Magyar orſzágnak ellenségei közé vitte volna, kénytelen a' tábor utánn ragyogó pompában járni, mikor ſzíve arra bírja, hogy hűveivel a' háborúnak veſzedelmeit feloſſza.

Magyarok! az övénék ösmertétek tik az őseleirül reá maradtt örökséget, 's felémeltétek ötet a' Királyi ſzékre. De átláttátok é vallyon ama' kötelességet, mellyet ezzel egyſzersmind magatokra vállaltatok, hogy azért, a' mit benne veſztettetek, és a' mi ő márnektek nem lehet, ellenségeinn boſſzúit is állotok? Igen is, nem csalatkozok én még az én Nemzetemben; tik e' kötelességet átláttátok; de mindeddig nem emelkedett még fel köztetek ama' ſzózat, melly tölletek e' boſſzúállást kívánta volna. Én, kit e' ſzomorú esétre a' napnak reggelenkint újjúló súgára mégemlékeztet; gyermekeim, kik érzékeny mosolyásaikkal haſztalan édesgették attyokot bölcsőikhez; ő maga, e' keservesen megbántott, e' gyalázatosan megcsonkított férjfiú, mink mindnyájan hallgattunk mindeddig, mivel kéſzek voltunk megbocsátani, holott büntetnünk kellett volna. De mikép hálálták meg

val-

vallyon e' gonofzlelkűek kegyességünköt? Elcsendesedtek ők, hogy újjolag koholtt gyalázatos fzándékaikot annyival bátorságosabban végre hajthassák. Telve boffzúsággal, hogy első gonofzságok, mellynek rettenetes fele végbe vitetett, másik felére nézve el nem követtetett; telve irigységgel, hogy vakmerőségek' áldozattyának nyomorúlt élete meghagyatott, és hogy létének e' maradékát tik hűségtek és fzeretetetek által megédesítitek, másodfzor nyújtyák ki ellene istentelen karjaikot, 's a' koronás főnek méltóságával semmit sem gondolván, elragadgyák a' ti Királyotokot, talán hogy távúl nemesfzívű népétűl, mellynek hűsége neki mindeddig legbátorságosabb bástya gyanánt fzolgált, meg nyomorgó életétűl is megfoffzák; elragadgyák a' ti Királyotokot, Magyarok! tiközülletek ragadgyák el!

A' mennyei gondviselés megmentette, és néktek fenntartotta őtet, és a' boffzúállást reátok bízza. Mink mindnyájan felemelkedünk már most, hogy tölletek e' boffzúállást kívánnyuk. Vessétek ki közületek ama' törvényfzegőköt, kik a' magyar nevet meggyalázzák; ők magok tették magokot e' büntetésre méltóknak. Tekintsétek körűl magatokot! Kiki közülletek nézzen a' mellette állónak fzeme közé. Az árúló el nem titkolhattya arczainak halaványságát; a' lelkiösméretbéli

ſzorongatásnak tekintete ki nem állya a' nemes boſſzonkodásnak tekintetét. Tartsatok törvényſzéket ; ejtsetek itéletet azokra, kik nemzeteket meggyalázták, és mutassátok meg a' jövendő világnak, mikép állanak nemes ſzívű hódolók boſſzút azokon, a' kik Királlyokot meggyalázták. "

E' ſzókkal befejezte beſzédgyét, 's megfogván világtalan férjének karját, kivezette gyermekeivel együtt a' gyűlésből.

Erre közönséges zaj támadt, melly értelmesen elárúlta, hogy a' Királyné' beſzédgyétűl a' jelenlévőknek ſzívei mélyen megilletődtek. Majdnem az egéſz gyűlés kivonta kardgyát, 's a' Király' ellenségeinek irgalmatlan boſſzút esküdött.

A' kik Kálmán Királynak akkorában biztossai vóltak, mikor orſzáglásának vége felé kegyetlenségekre fajúlt, a' fellobbantt boſſzúállásnak mindnyájan áldozattyai lettek, kivévén egynehányat, kik allig nyerhettek annyi üdőt, hogy életeket a' gyors ſzökés által megójják.

De e' kevés ſzökevény elegendő volt még is arra, hogy a' Királyt, kinek a' sors nyugodalmas napokkal kedvezni nem akart, új üldözésekkel megſzomorítsák.

Élt még tudni illik akkor Kálmán Királynak elbocsátott hitvesse Prediſzlava édes attyának, az Oroſz nagy Herczegnek Szveto-

polknak udvarában. Ez mindaddig, még a' magtalan István Király a' Magyar Trónusonn ült, bizonyos reménységgel volt a' felül, hogy a' magyar Korona valaha az ő nevedék fiára, Boriſzra jut, de reménységében Bélának a' Királyi méltóságra való felemeltetés által megcsalatkozott. Majd azutánn látván, hogy Bélának több fiúgyermekei leſznek, megbánta kesergő ſzemrehányások között, hogy e' Következésekre maga adott valaha okot, mikor férjénn boſſzút akarván állani, Bélának életét megmentette. Sőt a' rokony Fejedelmekkel már régen ſzövetséget is akart kötni, hogy ezeknek segedelmével Boriſz fiának a' magyar Királyi ſzéket megſzerezze.

E' ſzövetség a' Magyar udvar előtt mind-eddig titokban tartatott; de nem is jutott volt annyi erőre, hogy a' Magyar Királynak veſzedelmes lehetett volna, mivel a' fejedelmek, kik abban réſzesültek, magoknak e' ſzövetségbűl semmi haſznot sem várhattak.

Azonban Bélának titkos ellenségei, orſzágának belsejében leveleztek már eggy üdőtűl fogva Prediſzlavával, kinek pártfogása alatt, fiának javára, a' Királyt már elis akarták trónussárúl ragadni. Most tehát igen terméſzetes dolog volt az, hogy e' gonoſztévők a' boſſzúálló pallost el akarván kerülni, Prediſzlavához folyamodták, ki látván, hogy jó baráttyai Magyar orſzágbúl mind eltüntek,

drágábbnak vélte az ődőt, hogysem a' megválasztó csapást, a' hadakozást, akkorra halassza, mikor Béla Király helyreállítván a' köz nyugodalmat, annyi erőre jutand, hogy hadi erejének ellent állhasson. Sürgetéseit maghallgatták végtére a' frígyes fejedelmek, és elég nagy hadi erőt öszvevonván, eggyesűltt lélekkel a' magyar határok felé mentek.

Mit nem tehet a' népnek enthuziazmussa, azt itt látni volt a' veszedelemnél, melly a' határokonn váratlanúl betört. A' nélkűl hogy az ellenségnek mozdúlásait valaki csak megálmodhatta is, mikor ez felfegyverkezve az útnak indúlt, el nem értek még is az Oroszok a' Magyar határokhoz, mikor ezekenn egynehány nap alatt hasonló hadi erő készen állott arra, hogy velek megütközzön.

A' Király valóban az elsők között volt, kik a' táborban megjelentek, hogy a' hadi fáradságokot hűveivel felossza; azalatt hogy az országlásnak Kormánnyát a' Királynéra bízta. Sátora a' tábornak közepében volt.

Az ellenség nem tartotta lehetségesnek az illy sebes felfegyverkezést, és így a' készen álló tábortúl megdöbbent. Mind a' két sereg a' Tisza' partyánn állott általellenben; a' magyar azt várta, hogy amaz kedgye az ütközetet; az Orosz pedig el nem merte kezdeni. De kivált az alkudozások miatt, mellyeket Béla ajánlott volt, naprúl napra halasztatott.

Ezek, noha foganatlanok voltak, a' Magyar Király' ſzívének nagy böcsületére váltak. Átallotta eggy réſzrül, érette újjolag kikeltt hű alattavalóinak vérét olly hadakozásban kiontani, melly tulajdonképen nem a' Nemzet ellen, hanem ő ellene indíttatott, más réſzrül pedig a' háborúságot háládatosságbúl is el akarta kerülni, mellyel Prediſzlavához viseltetett, ki valaha életét, akárminémű indító okokbúl, de csak ugyan még is megmentette. Találni é vallyon sok ollyan embert, kik ſzerencséjeknek birtokához jutván, illy nemes indúlatot érezzenek ahhoz, ki őköt e' birtokhoz segítette, kivált, ha ez talán ellenségekké válik? Bélának nemes ſzívűségében eggy illyen ritka példát álmélkodva találunk.

Alkudozásait amaz ajánlásra építette Béla, hogy Prédiſzlavá fiának Magyar orſzágbúl kéſz adni eggy Napkeleti tartományt, mellyet, mint Herczegséget, a' Magyar Koronának óltalma alatt birjon. Prediſzlavának el kellett volna ezen ajánlást fogadni, hogy a' bizonytalan ütközetet elkerüllye. De ő meg hagyván magát az ál reménységtül csalni, e' tiſztességes ajánlást megvetette. Megemlékezett ő arrúl, hogy mikor férjétül méltatlan boſſzúságokot ſzenvedett, akkor az orſzágnak Naggyai az ő réſzénn voltak, és hogy kiki csak a' Királynak igazságtalanságát vádolta. E' vélekedésre támaſzkodott ő még most is, és azt gon-

dolta, hogy az ő kívánságival a' vitézek nem igen fognak ellenkezni. Melly nagyon megcsalatkozott légyen, megmutatta a' hadakozásnak folyamattya. Az első könyörűlésnek üdeje elmúlt, és a' Magyarok most sokkal jobban boſſzonkodtak ellene, mintsem valaha pártyát fogták, mivel a' hozzá folyamodott lázúlóknak menedékhelyet adott, és ezekkel eggyütt a' Magyarok ellen fegyvert fogott. Ezekbűl azonnkívűl nem ok nélkűl lehetett következtetni azt is, hogy ő e' lázúlókkal kéz alatt már régen czimborált, és hogy ügyekezeteiket ő vezette, ő segítette.

E' keseredés ſzínte dühös boſſzonkodásra fakadt amaz új eset miatt, melly a' Királynak életét a' tábornak láttára új veſzedelemmel fenyegette, 's melly csak hű embereinek eltökéllett buzgósága által tetetett hiúvá, ammint Kiküllő beſzélli Schwardtnernál. Script. rer. hung. T. 1.

Az Oroſz felekezetnek titkos baráti közűl csak eggy maradt még alattomban a' Magyar táborban, kinek neve Sámson volt. Ez eggy reggel a' Királynak sátorába ütött illy ſzavakkal: „ Minek neked, vak kutyának, az orſzág? Boriſz Herczegé ez. Jobb lett volna, „ ha a' Klastromban maradtál volna. “

Ezzel kardot rántott a' ſzerencsétlenre. Eggy nemes Magyar, Ottó' fia, ki Jánosnak neveztetett, és ſzinte a' sátorban a' Király

mellett volt, felfogta ſzerencsésen a' gyilkosnak karját, 's a' halálos csapástúl a' Királyt megmentette. Ammint a' gonoſztévô látta, hogy ügyekezetébûl semmi sem lett, elvetette a' fegyvert, 's azoknak kezei közûl, kik megfogták volt, kiragadván magát, kiſzökött a' sátorbúl, 's a' kéſzen tartott lóra felugorván, olly sebesen repûlt el, hogy már akkor, mikor a' Magyar vitézek az ijedésbûl magokhoz tértek, ô már a' táboronn kívûl volt. Felſzállottak azonban egynehányan, mihelyt Sámson' ſzándékát hallották, nyergeletlen lovaikra, 's láncsákkal felfegyverkezve, a' gyilkos utánn ragaſzkodtak.

Ennek ſzaladását meggátolta a' folyó, 's jóllehet az ellenség' réſzérûl jött elejébe csónok, jókor elérték még is a' vitézek, minekelôtte a' csónokba ûlhetett volna. Sámson a' lóval eggyütt akart a' víznek neki menni, mivel látta, hogy a' csónokot bevárnia veſzedelmes volna; de eggy láncsadöfés által a' nyeregbûl kifordíttatván, a' vízbe esett, 's mivel ruhája alatt vaspánczéllya volt, és e' miatt nem úſzhatott, halálát a' víznek habjai között lelte, ammint érdemlette.

Ezen eset, ammint már fellyebb mondottuk, az egéſz Magyar hadi seregnek keseredését dûhös lángra lobbantotta. A' pajzsoknak csörgése, mellyeket a' viadal utánn esdeklô legények öſzveütöttek volt, áthallatott

az ellenségnek táborába, 's hirül adta neki, hogy az ütközet elkerülhetetlen.

Még ezek a' táborban történtek, addig a' Királyné férjének dolgában nem nyugodott. A' Királynak híre nélkül, de az ő nevében alkudozásokra lépett a' Lengyel és a' Cseh Herczegekkel, kik Prédiſzlavának segítő seregeket adtak, és olly ígéreteket tett nekik, ha ennek ſzövetségével felhagynak, hogy ők ezt, mihelyt még egyſzer ütközetre kelend a' dolog, írásban meg is ígérték. Ez a' Királynak felette nagy haſznára és bátorságára vált az imént említett ütközetnél, mellytűl a' Magyar Koronának sorsa függött. A' segítő Herczegek, megkötve lévén saját kezeiknek írásai által, de még a' dühösségre fakadtt Magyaroknak tekintetétűl is elrémülvén, felmondották az Oroſzoknak a' ſzövetséget éppen akkor, mikor ezeknek késő volt már arrúl gondolkodni, hogy az ütközetet elkerüllyék.

A' Magyar sereg megtámadta őköt, 's mivel nagyon meggyengültek volt, kevés óra alatt valamennyire soraikon feldúlta, sok vért ontott, és minden bizonnyal magát a' nagy Herczeget leányával és onokájával eggyütt elfogta volna, ha ezek, a' veſzedelmet látván, jókor el nem ſzaladtak volna.

A' frígyeseknek elpártolását nem tudták mire vélni a' Magyarok, még a' Királyné különös követség által férjének az egéſz titkot

ki nem nyilatkoztatta. Mindnyájan, a' kik ezt hallották, nemes résztvétellel örvendeztek a' Királynak ama' szerencséjénn, hogy az országlásnak Kormánnyát helyette és vele illy böcs Királyné igazgattya; 's mivel nem volt már az Oroszoktól mit félniek, mindnyájan vissza is kívánkoztak Fejérvárra, hogy ott e' szeretett Királynénak hódollyanak.

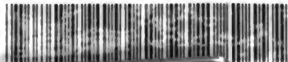
Ez már most a' harmadik pompás bemenetel volt, mellyet Béle Fejérvárott tartott, de a' többieket a' ragyogásban fel is haladta. Gazdag zsákmányok vitettek elötte, mellyeket meggyözött ellenségtül vitézzei nyertenek, 's mellyek a' palotában a' közönségesen csudáértt és szeretett Királynénak lábaihoz tetettek.

E' győzedelemmel, mellyet Béla ellenségeinn nyert, e' jó Királynak mostoha sorsa is megváltozott. Sokáig ugyan szenvedésének e' czéllyánn túl nem élt, de ama' kevés esztendőt, mellyek még életébűl maradtak, háboritatlan nyugodalomban töltötte érzékeny szívű hitvesse mellett, ki az országnak áldásait vele felosztott.

Halála utánn a' bölcs Királyné országlott eggy darabig, még a' legöregebbik Herczeg azon esztendőkre feljutott, mellyek arra, hogy a' Kórmányt maga vezethesse, megkívántatnak. De még azutánn is, mikor ez már maga országlott, szűntelen segítette e' bölcs a-

nya tapaſztalatlan fiát jó tanáccsaival, valahányſzor ez hozzá folyamodott.

Geiza Királynak bölcs orſzáglása megmutatta, micsoda vezérlés alatt neveltetett fel, 's melly tiſztelettel ügyekezett ő azonn, hogy nagylelkű annyának nyomdokit kövesse.

Österreichische Nationalbibliothek

